

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу групи 411
заочної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Саган Каріна Віталіївна _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Марусяк Наталія Леонідівна
_____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ травня 2024 р.*

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

_____ проф. Нікіфоров П.О.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні основи формування та використання капіталу підприємства	6
1.1. Сутність капіталу підприємств	6
1.2. Джерела формування капіталу підприємства	9
1.3. Напрямки та особливості використання капіталу підприємства	14
Розділ 2. Оцінка формування та використання капіталу КП «Чернівціводоканал»	19
2.1. Характеристика джерел формування капіталу комунального підприємства	19
2.2. Аналіз складу та структури вкладеного капіталу КП «Чернівціводоканал»	25
2.3. Оцінка ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал»	32
Розділ 3. Напрями вдосконалення формування та використання КП «Чернівціводоканал»	36
3.1. Формування оптимальної структури капіталу підприємства	36
3.2. Заходи підвищення ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал»	43
Висновки	48
Список використаних джерел	54
Додатки	

ВСТУП

Капітал – одна з основних фундаментальних категорій, сутність якої з'ясовується протягом багатьох століть. Сучасні умови господарювання та конкуренції потребують від підприємств уваги до підвищення ефективності їх діяльності, яка забезпечує здатність підприємств до фінансового виживання та фінансової стійкості. Ефективність діяльності підприємства значною мірою характеризується ефективністю формування та використання капіталу, тобто максимальної його віддачі.

Однією з головних цілей формування та використання капіталу підприємства є підвищення ринкової вартості підприємства, яке полягає в тому, щоб нарощувати або власний капітал підприємства, або позикову його частину. Проблема у виборі співвідношення між власним і позиковим капіталом приваблива тим, що збільшуючи до певної межі величину позикових коштів можна підвищити вартість всього капіталу в цілому, а також підвищити рентабельність капіталу. Величина капіталу і темпи його зростання, фінансова стійкість та платоспроможність є найважливішими характеристиками фінансового стану підприємства, оскільки за цими показниками зазвичай роблять висновки про ефективність діяльності та інвестиційну привабливість підприємства. Тому тема роботи є важливою і потребує подальшого дослідження.

Проводячи аналіз публікацій з тематики формування та використання капіталу, слід відзначити значну їх кількість, що підтверджує актуальність вибраної для дослідження теми. Дослідженню проблематики джерелам формування та напрямкам використання капіталу підприємства присвятили свої роботи такі вчені, а саме к Ю.В. Алексєрова, І.О. Бланк, В.О. Дмитрук, С.О. Домбровська, Я.В. Дробот, Р. Квасницька, Р.А. Слав'юк, Т.М. Сторожук, Р.А. Чемчикаренко, О.Д. Щербань та ін.

Науковці уточнювали трактування капіталу підприємства, обґрунтовували низку рекомендацій щодо формування капіталу та

ефективності використання. Водночас окремі питання щодо кругообороту капіталу підприємства, зокрема щодо обґрунтування та практичного застосування методичних підходів до формування оптимальної структури капіталу та напрямків його ефективного використання потребують додаткових розвідок.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження як теоретичних так і практичних аспектів формування та використання капіталу комунального підприємства та визначення напрямів удосконалення цих процесів.

Досягнення мети зумовило вирішення наступних **завдань**:

- вивчення суті капіталу підприємств;
- розгляд джерел формування капіталу та напрямків використання капіталу підприємства;
- оцінка формування та використання КП «Чернівціводоканал»,
- визначення напрямів удосконалення формування та використання капіталу КП «Чернівціводоканал».

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є капітал КП «Чернівціводоканал». **Предметом** дослідження є джерела формування та напрямки використання капіталу комунального підприємства.

Методологічною основою дослідження є теоретичні та методологічні положення теорії фінансів підприємств, наукові дослідження українських та зарубіжних учених з питань формування та використання капіталу суб'єкта господарювання

Для досягнення поставленої мети та завдань, у роботі було використано наступні сучасні загальнонаукові методи (індукції, аналізу, синтезу), статистичних методів (рядів динаміки, табличний і графічний, абсолютних і відносних величин).

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи послужили законодавчі і нормативно-правові документи, матеріали фінансової звітності підприємства; здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених з відповідної проблематики дослідження.

Структура та обсяг роботи. Основна частина роботи включає вступ, три розділи та висновки. Результати дослідження викладені на 53 сторінках, список використаних джерел становить 43 найменувань. Робота містить 10 таблиць, 17 рисунків та 4 додатка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність капіталу підприємства

Капітал є однією із найбільш розповсюджених економічних категорій у понятійному апараті фінансової науки. У той же час немає єдиної точки зору щодо змісту та тлумачення капіталу, тому що, як і будь-яке економічне явище, ця категорія має різні форми прояву. Тому, кожен науковець адаптує зміст даного терміну до вирішення завдань власного дослідження з метою найповніше розкрити досліджувану проблему. В досліджуваних роботах, як правило: «виділяють функціональні особливості капіталу, його речовинні ознаки, вплив на формування фінансово-економічних результатів діяльності підприємства» [35, с. 129]. На практиці дослідженню теоретичних аспектів формування та функціонування капіталу підприємства займалися багато вітчизняних та зарубіжних авторів. Порівняльна характеристика тлумачень поняття «капітал» авторами показала, що, вченими ця категорія трактується з таких позицій:

- «капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності»[14];

- «капітал – це загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів» [5];

- «капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності» [17];

- «капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку» [29];

- «капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку» [42];

- «капітал – це сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємства, які створюються за допомогою різних джерел і використовуються ним для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку» [41];

- «капітал – це фінансові ресурси підприємства, втілені в майно (активи), яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання доходу» [16].

Розглянувши трактування капіталу підприємства різними ученими, виділені декілька підходів. Одні автори під капіталом підприємства мають на увазі всю власність, що знаходиться в його розпорядженні, сформовану власними та позиковими джерелами. Деякі автори при визначенні капіталу підприємства виключають короткострокові зобов'язання, залишаючи в його складі тільки активи, сформовані за рахунок власного капіталу і довгострокових фінансових зобов'язань. Третій підхід до визначення суми капіталу заснований на виключенні із загальної валюти балансу тільки товарного кредиту, що надається постачальниками [31]. Розгляд даних підходів дозволяє стверджувати, що капітал підприємства є неоднозначною категорією і її аналізувати виключно з фінансової точки зору та особливостей отримання доходу не можливо. Будучи змінною величиною вона постійно знаходиться в русі як в часі, так і в просторі, проявляючи ознаки не тільки економічного, але і, соціально-економічного феномена.

Аналізуючи наведені визначення, можна зазначити, що капітал представляє фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, вкладені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку. Під час здійснення фінансово-господарської діяльності

підприємства капітал використовують як інвестиційний так і як виробничий ресурс. Також він виступає носієм аналітичної інформації для управління підприємством на основі обороту капіталу.

Капітал підприємства існує у різноманітних видах, які характеризуються в наш час декількома десятками термінів. Тому для систематизації використовуваних термінів здійснюють за найбільш важливими класифікаційними ознаками (рис. 1.1). Капітал підприємства характеризується як своєю багатоаспектною сутністю, так різноманітністю образів, в яких він виступає.

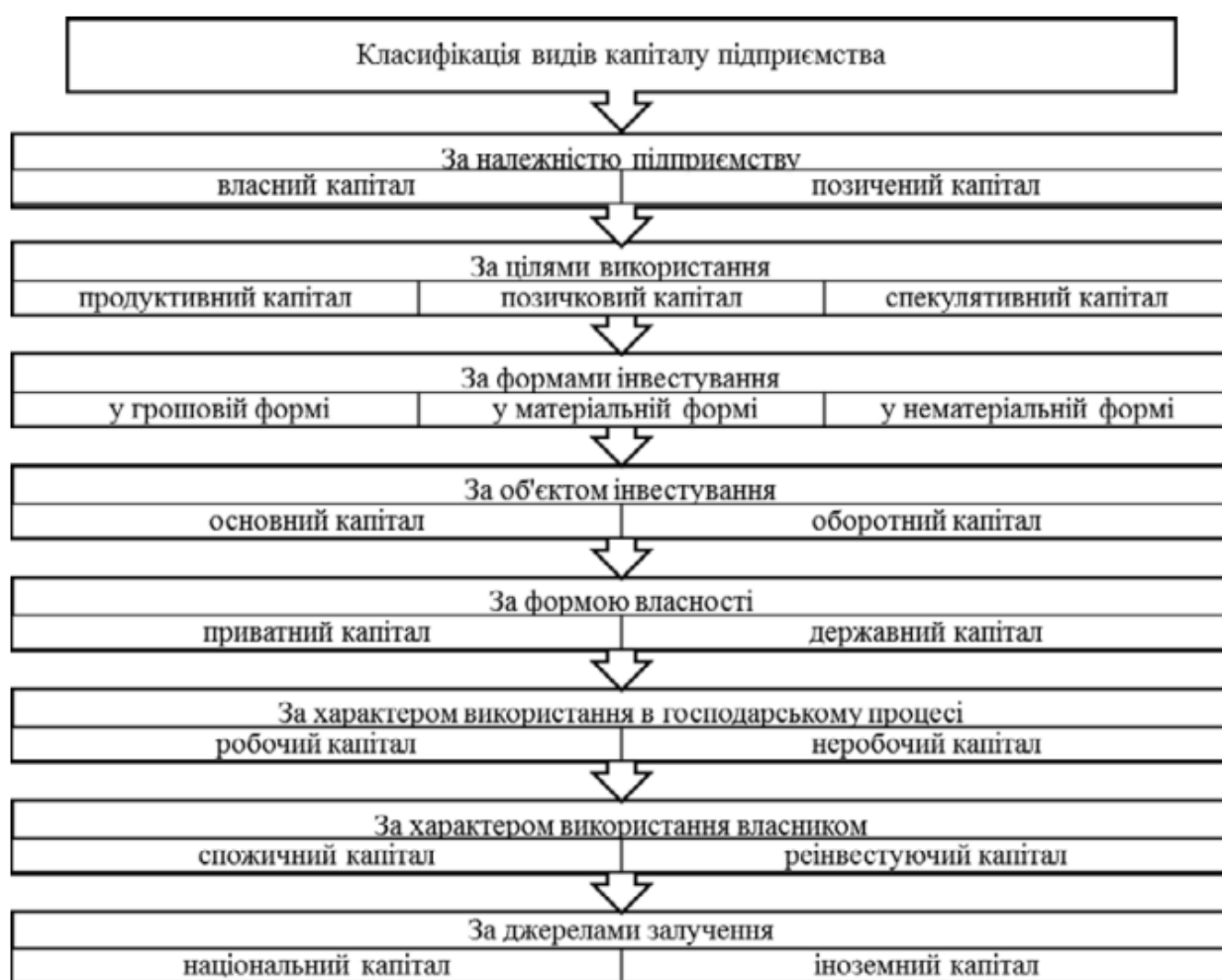

Рис. 1.1. Класифікація видів капіталу підприємства

Основними характеристиками, що визначають особливості застосування категорії «капітал», виходячи безпосередньо із практичної площини, є: «капітал виступає як об'єкт економічного управління; капітал є накопиченою

цінністю; капітал є виробничим ресурсом, тобто фактором виробництва; капітал виступає інвестиційним ресурсом; капітал є об'єктом власності та розпорядження; капітал є носієм фактору ліквідності; капітал є носієм фактору ризику; капітал виступає як об'єкт надання тимчасових переваг; капітал є об'єктом купівлі-продажу; капітал виступає джерелом доходу» [5, с. 12-21].

Процес формування капіталу підприємства вимагає дотримання наступних принципів: «врахування перспектив розвитку підприємства; забезпечення відповідності між обсягом залученого капіталу та обсягами активів підприємства; забезпечення оптимальної структури капіталу; мінімізації витрат при формуванні капіталу з різних джерел; забезпечення високоефективного використання капіталу в процесі функціонування» [9]. Досліджуючи думки учених щодо трактування капіталу та розглянувши його види, виявлено складність і багатогранність даного поняття.

1.2. Джерела формування капіталу підприємства

Основною метою формування необхідного обсягу капіталу є задоволення потреби в активах для забезпечення безперервності діяльності і оптимізації його структури з позиції забезпечення стійкого фінансового стану. Потреба в капіталі являє собою його грошовий еквівалент для створення і підтримки виробничо-технічної бази підприємства, достатнього запасу оборотних активів на початковій стадії діяльності підприємства і при подальшому його розвитку.

Капітал підприємства формується за рахунок власних та позикових джерел. На початку створення компанії основним джерелом є статутний зареєстрований капітал. Далі впродовж функціонування капітал підприємства поповнюється за рахунок нерозподіленого прибутку (за умови прибуткової діяльності), резервного капіталу, капіталу у дооцінках додаткового вкладеного капіталу. Власний капітал можуть зменшувати непокриті збитки, неоплачений

та вилучений капітал. Щодо позикових джерел, то вони можуть бути довгострокові та короткострокові. До довгострокових позикових джерел, насамперед, відносять довгострокові кредити банків, цільове фінансування, залучення коштів внаслідок випуску облігацій. Позиковий короткостроковий капітал формується за рахунок короткострокових кредитів, кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, поточних зобов'язань за іншими розрахунками тощо.

Структура джерел формування капіталу підприємства знаходиться під дією різноманітних чинників мікро- та макросередовища, які необхідно враховувати, щоб захиститися від негативного впливу систематичних і специфічних ризиків для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства (рис. 1.2).

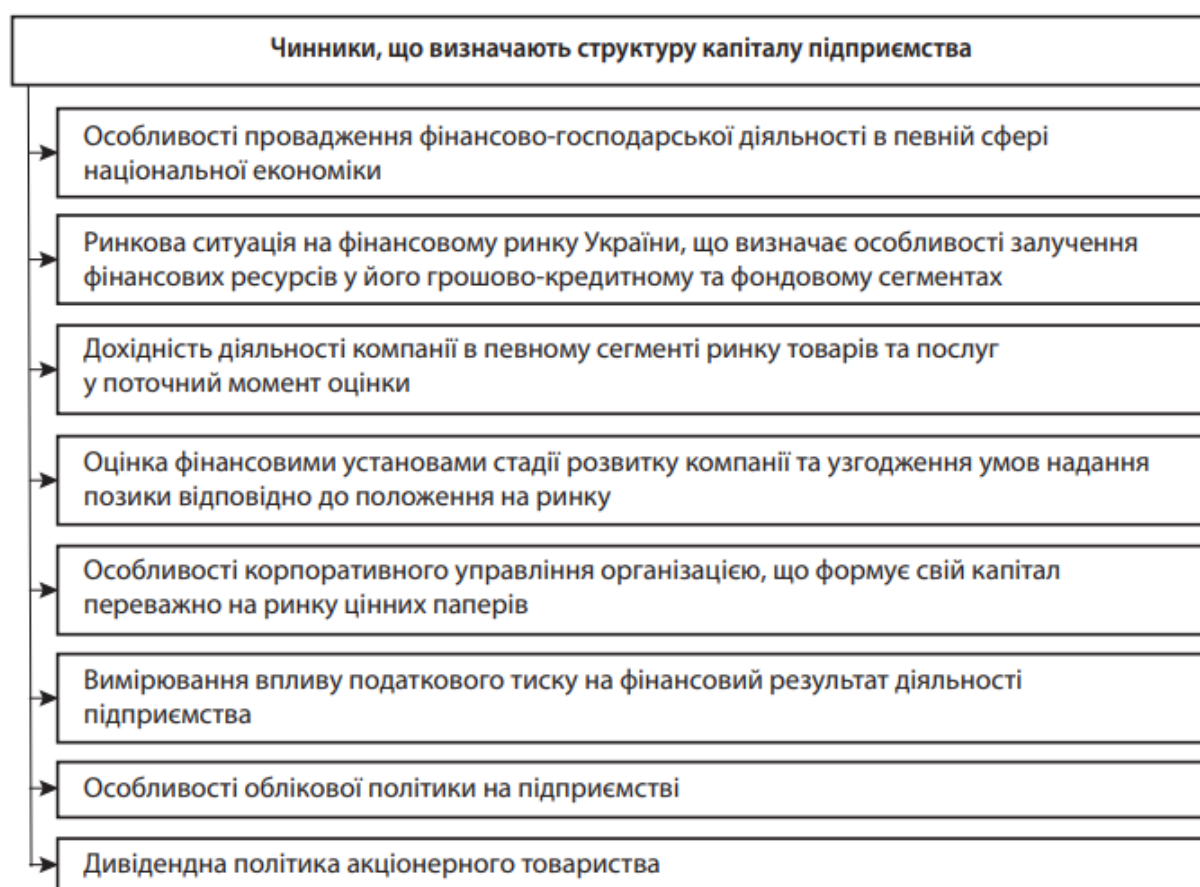

Рис.1.2. Чинники, що визначають структуру капіталу підприємства

Проведення фінансово-господарської діяльності в певній сфері національної економіки визначає характерні особливості для таких ключових

показників, як період фінансового та операційного циклів, оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості. Розрахунок та оцінка групи показників ділової активності дозволяє зовнішнім користувачам оцінити можливості надання фінансування та уточнити умови строковості позики, що впливає на структуру капіталу підприємства.

Кон'юнктурна ситуація на фінансовому ринку України та доступність фінансових послуг на грошово-кредитному, фондовому ринках залежить від пануючих тенденцій, що задаються усталеною моделлю фінансового ринку, яка характерна для національної економічної системи. Так, оскільки для України характерна змішана модель фінансового ринку, яка характеризується доступністю фінансових послуг комерційних банків та небанківських фінансових інститутів, однакове поширення отримали можливості залучення фінансових ресурсів як через інструменти банківської позики, так і через цінні папери ринку капіталу.

Оцінка фінансовими установами стадії життєвого циклу розвитку компанії пов'язана з періодом функціонування підприємства на ринку, що визначає накопичений досвід та знання за період роботи в певній ринковій ніші. Циклічність обумовлює зміну фінансового левериджу на підприємстві [25, с. 90]. Рішення щодо можливості надання позикових ресурсів на довго- або короткострокових умовах приймається фінансовими установами також на основі аналізу рейтингової оцінки, що виставляється незалежними рейтинговими агентствами.

При отриманні високого рейтингу позичальника інвестиційного рівня для підприємств відкриваються широкі можливості отримання позичок на довгострокових умовах, оскільки ризики фінансових установ щодо неповернення кредитів та позикових коштів мінімізуються. Рейтинги позичальника інвестиційного рівня можуть приймати значення: uaAAA, uaAA, uaA, uaBBB. Рейтинг кредитоспроможності в межах даних рівнів може приймати значення від достатнього до найвищого показника відповідності. Особливості корпоративного управління організацією, що формує свій капітал

переважно на ринку цінних паперів, пов'язані з умовами доступу співробітників до купівлі цінних паперів підприємства-емітента, де вони працюють. Це дозволяє надавати їм додаткові стимули для більш ефективної праці, що буде впливати на підвищення рентабельності роботи підприємства та генерування в динаміці зростаючого обсягу прибутку для його розподілу у вигляді дивідендів між власниками пайових цінних паперів. Це дозволить не розмивати структуру власності на підприємстві та зберігати належний рівень фінансової стійкості за рахунок превалювання власних джерел фінансових ресурсів. Одним із факторів мікросередовища, що здійснює вплив на структуру капіталу, є особливості облікової політики, від налагодженості організації яких залежить якість менеджменту, реалізація стратегічних цілей діяльності підприємства. Ці фактори є основою для прийняття рішення щодо обсягів, джерел залучення фінансових ресурсів та напрямків їх використання. Акумуляція капіталу для здійснення фінансово-господарської діяльності має проводитися на основі групи принципів, наведених на рис.1.3.

Досліджені принципи формування капіталу є базою для вибору стратегії та тактики формування капіталу підприємства з управлінської метою оптимізації його структури та досягнення достатньої якісної пропорції розподілу його основних елементів: власного та позикового капіталу. Власний капітал виступає забезпеченням для отримання позикових коштів від фінансово-кредитних організацій і залучення ресурсів на фондовому ринку, наприклад у формі випуску забезпечених боргових зобов'язань.

Дорош Н. І., Сніжко В. В. визначають власний капітал як: «сукупність елементів, що утворюють систему фінансування активів суб'єкта господарювання, функціонування якої визначається рівнем розвитку економічних відносин, відносинами власності та конкурентним середовищем і характеризується ознаками самозростаючої вартості» [11, с. 607].

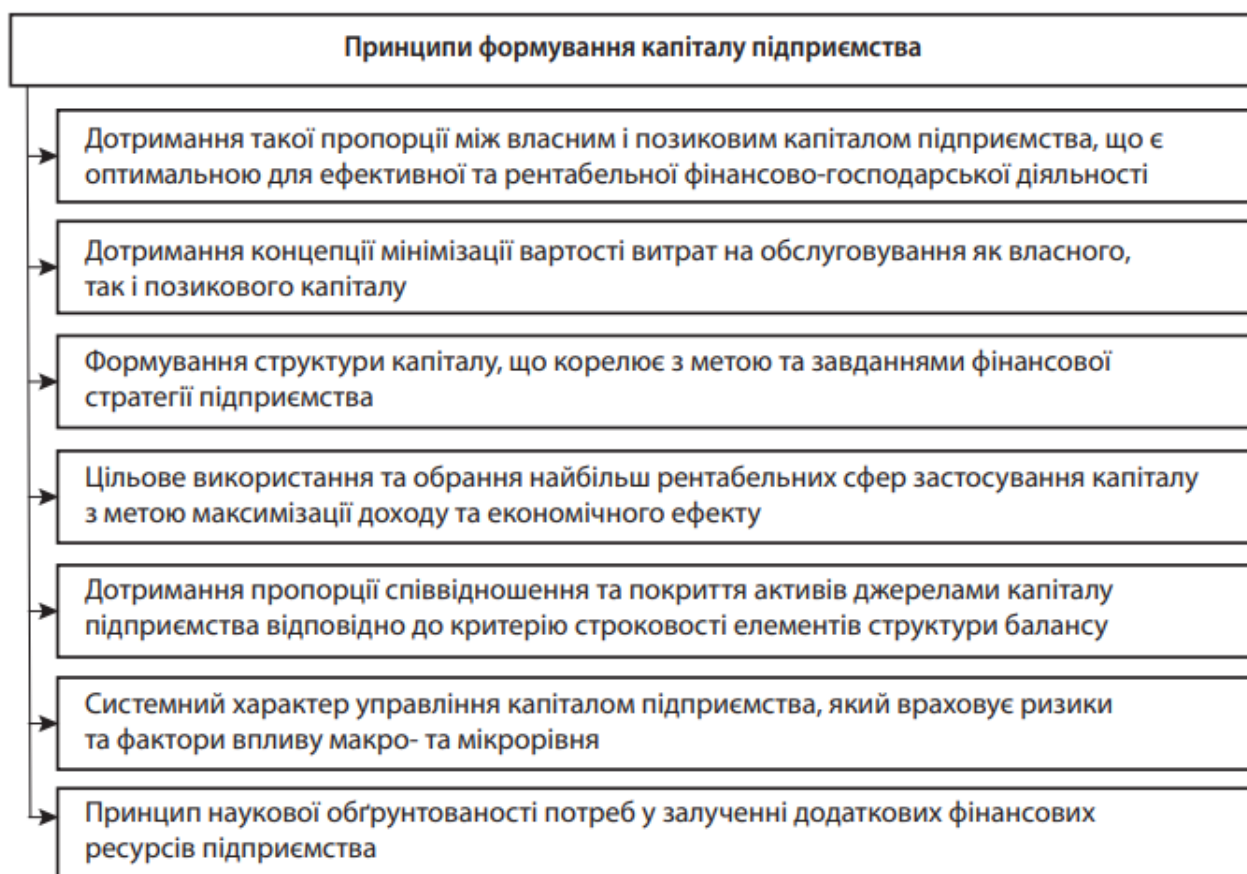

Рис. 1.3. Принципи формування капіталу підприємства

Хоча українська практика ведення бізнесу у реальному секторі економіки вказує на значну частку власного капіталу в структурі джерел формування капіталу, але ефективним підходом є використання й позикового, залученого капіталу, окрім власного, для досягнення розширеного відтворення.

На основі дослідження сутнісних характеристик позикового капіталу можна зробити висновок, що більшість авторів сходяться на думці забезпечення більш ефективного використання власних коштів при залученні позикового капіталу, хоча це призводить до зростання фінансових ризиків, а у перспективі – й до загроз фінансовому стану при відсутності діяльності з оптимізації структури капіталу підприємства.

1.3. Напрямки використання капіталу підприємства в процесі його кругообігу

Капітал, який використовується у виробничому процесі (як фактор виробництва), протягом свого кругообороту функціонує в трьох основних формах – грошовій, виробничій і товарній.

Як видно з наведеного рис. 1.4, у процесі повного циклу одного обороту капітал проходить наступні стадії:

- на першій стадії капітал у грошовій формі (Кг) авансується в конкретні фактори виробництва – засоби праці, предмети праці – перетворюючись тим самим у виробничу форму;
- на другій стадії виробничий капітал (Кв) в процесі виготовлення продукції поступово перетворюється в товарну форму, яка включає форму вироблених послуг;
- на третій стадії товарний капітал (Кт) у міру реалізації вироблених товарів і послуг перетворюється в грошовий капітал.

Рис. 1.4. Характер руху виробничого капіталу в процесі його кругообороту

Послідовно проходячи перераховані три стадії і, відповідно, змінюючи форми свого існування, капітал, що використовується у виробничому процесі, функціонує безпосередньо як в сфері обігу, так і в сфері виробництва (рис. 1.5).

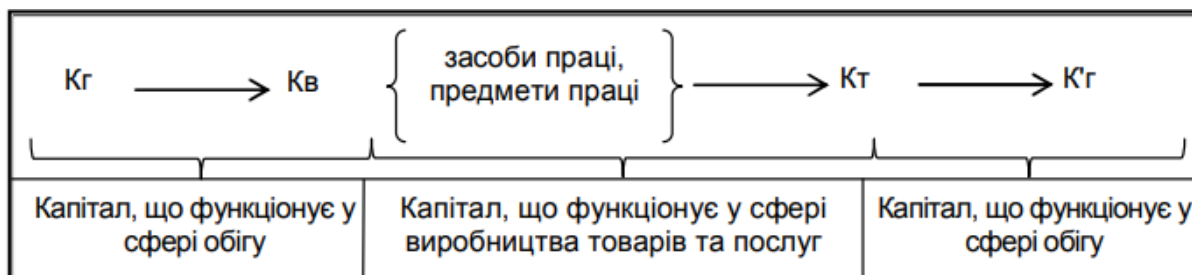

Рис. 1.5. Характер функціонування виробничого капіталу в сфері обігу і виробництва в процесі кругообороту

З наведеного рис. 1.4 можна побачити, що перетворення грошового капіталу у виробничий здійснюється на першій стадії його обороту в сфері обігу – на ринках факторів виробництва. Перетворення виробничого капіталу у товарний на наступній стадії його обороту здійснюється безпосередньо у сфері виробництва товарів і послуг, тобто безпосередньо у виробничому процесі окремих суб'єктів господарювання.

І нарешті, перетворення товарного капіталу в грошовий, тобто його повернення в первісну форму, яким завершується акт повного кругообороту, знову проходить в сфері обігу – на різних сегментах споживчого ринку (якщо підприємство випускає споживчі товари і послуги) або ринку факторів виробництва (якщо підприємство випускає продукцію виробничого споживання – засоби або предмети праці).

Деякі особливості обороту виробничого капіталу, які не змінюють його принципової схеми, мають місце в окремих галузях економіки (сферах і видах діяльності). Так, виробничий капітал сільськогосподарських підприємств у складі факторів виробництва включає землю, продуктивну худобу та деякі інші конкретні їх види. Виробничий капітал торгівельних підприємств у складі предметів праці складається переважно із закуплених товарів, які в процесі їх виробничої діяльності проходять стадії зберігання, передпродажної

підготовки тощо, тобто перетворюваних в товарний капітал, безпосередньо підготовлений до трансформації в грошову форму.

У процесі обороту різні види виробничого капіталу характеризуються різною інтенсивністю руху. Так, одна частина виробничого капіталу у формі засобів праці може функціонувати протягом тривалого періоду; інша його частина використовується в процесі виробництва продукту одноразово. Відповідно до цієї ознаки у складі капіталу, який використовується у виробничому процесі, прийнято виділяти основний капітал (капітал, авансований у засоби праці і характеризується тривалим циклом обороту) і оборотний капітал (капітал, авансований у предмети праці та який характеризується відносно коротким циклом обороту). Такий поділ виробничого капіталу було введено ще А. Смітом [14]. Разом з тим, слід зазначити, що поділ капіталу, який використовується у виробничому процесі, на основний і оборотний визначається не лише особливостями обороту кожної з його складових частин, але й способом перенесення їх вартості на вироблений продукт (товари, послуги) у процесі трансформації з виробничої форми в товарну. Основний виробничий капітал у процесі повного циклу кругообороту проходить три стадії.

На першій стадії основний виробничий капітал у грошовій формі авансується в засоби праці, приймаючи відповідно форму виробничого основного капіталу. На другій стадії основний капітал у виробничій формі поступово переносить свою вартість частинами в міру свого зносу на вироблену продукцію (товари, послуги), трансформуючись у певну частину товарного капіталу. Цей процес здійснюється протягом багатьох виробничих циклів і продовжується до повного зносу окремих видів засобів праці, в які авансований основний капітал. На третій стадії в процесі реалізації продукції складова її частина вартості основного капіталу в товарній формі перетворюється в основний капітал у грошовій формі, що складається з амортизаційних відрахувань. У міру накопичення коштів амортизаційних відрахувань основний капітал у грошовій формі знову готовий до авансування

у засоби праці, яке здійснюється шляхом їх ремонту або придбання нових аналогів.

Оборотний виробничий капітал у процесі повного циклу кругообороту проходить чотири основні стадії:

На першій стадії оборотний виробничий капітал у грошовій авансується в предмети праці (сировина, матеріали, напівфабрикати і т.п.), приймаючи при цьому форму виробничого оборотного капіталу. На другій стадії оборотний капітал у виробничій формі повністю переносить свою вартість на вироблену продукцію (товари, послуги), трансформуючись у переважну частину товарного капіталу. Цей процес здійснюється протягом кожного виробничого циклу. На третій стадії в процесі реалізації продукції складова її частина вартості оборотного капіталу в товарній формі до моменту надходження коштів від покупців перетвориться в оборотний капітал у фінансовій формі, який складається з дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги. На четвертій стадії оборотний капітал у фінансовій формі шляхом інкасації дебіторської заборгованості, тобто її погашення покупцями, знову трансформується в оборотний капітал у грошовій формі, готової до авансування в предмети праці для здійснення наступного виробничого циклу. Таким чином, оборотний виробничий капітал у процесі повного циклу свого кругообороту послідовно авансується у виробничі, товарні, фінансові та грошові оборотні активи.

Капітал, який використовується в інвестиційному процесі, як реалізований інвестиційний ресурс, протягом свого кругообороту функціонує в різних формах, що визначаються характером об'єктів його інвестування. За цією ознакою поділяють внески капіталу в об'єкти реального інвестування і в об'єкти фінансового інвестування. Кругооборот капіталу, вкладеного в об'єкти реального інвестування або реальні інвестиційні проекти, здійснюється в тих же формах, тобто проходить ті ж стадії, що і виробничий капітал. Це пов'язано з тим, що об'єкти реального інвестування капіталу

пов'язані із здійсненням виробничої діяльності окремих суб'єктів господарювання.

Кругооборот капіталу, вкладеного в об'єкти фінансового інвестування (відповідні фінансові інструменти), складається з двох основних стадій. На першій стадії капітал, що використовується в інвестиційному процесі в грошовій формі, в процесі придбання відповідних фінансових активів (фінансових інструментів інвестування) трансформується у фінансову форму і функціонує у вигляді портфеля фінансових інвестицій, сформованого з метою отримання доходу. На другій стадії в міру надходження інвестиційного доходу у формі дивідендів, відсотків і т.п., а також реалізації окремих фінансових інструментів інвестування капітал, що використовується в процесі фінансового інвестування, з фінансової форми знову трансформується в грошову форму. Приріст капіталу в процесі фінансового інвестування відбувається за рахунок поточного надходження доходів від окремих фінансових активів, приросту курсової вартості окремих фінансових інструментів, а також здійснення арбітражних (спекулятивних) операцій на фінансовому ринку.

Таким чином, капітал у процесі свого кругообороту проходить три послідовних стадії та знаходиться у трьох формах: грошовій, виробничій, товарній. Однак характер функціонування капіталу у різних сферах економіки накладає особливості на його кругооборот.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ

КП «ЧЕРНІВЦІВОДОКАНАЛ»

2.1. Характеристика джерел формування комунального підприємства

КП «Чернівціводоканал» є комунальним унітарним підприємством, що засноване на власності міської територіальної громади, представницьким органом якої є міська рада м. Чернівці.

Основною метою діяльності КП «Чернівціводоканал» є надання послуг з водопостачання та водовідведення населенню міста, комунально-побутовим, промисловим та іншим підприємствам, установам, організаціям.

З метою реалізації основної операційної діяльності відповідно до установчих документів підприємство здійснює збір, очищення та подачу води, у тому числі утримує та експлуатує системи вуличної розподільчої мережі м. Чернівці, подачу питної води для його населення та на комунально-побутові потреби підприємств, організацій та установ, очищує та доочищує питну воду відповідними засобами, включаючи використання спеціальних речовин та прекурсорів.

Комунальне підприємство є монополістом але надає суспільно необхідні послуги. Крім обслуговування мереж, воно очищує воду відповідно до стандарту, щоб вона була придатна для використання. Основну господарську діяльність комунальне підприємство здійснює на підставі ліцензій, які видані Національною комісією, яка регулює сферу комунальних послуг. Тому тарифи на послуги підприємства регулюються державним регулятором, так як він надає суспільно необхідні послуги.

Капітал КП «Чернівціводоканал» формується як за рахунок власного так і позикового капіталу, суми складових якого відображені у пасиві балансу. У табл. 2.1, рис. 2.1, (дод. Б.) відображається склад капіталу комунального підприємства

Таблиця 2.1

Склад капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021 – 2023 рр.

Показники	На кінець року, тис. грн.			Зміна за 2023-2021 рр.	
	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Власний капітал	393634	441277	561301	167667	42,59
Позиковий капітал	75766	83257	245092	169326	223,49
Капітал	469400	524534	806393	336993	71,79

Капітал КП «Чернівціводоканал» щороку зростає. У 2021-2023 роках це відбувалося за рахунок як зростання власного так і позикового капіталу. У 2023 році порівняно з 2021 р. власний капітал комунального підприємства зріс на 42,59%. Позиковий капітал зріс на 223,49%. Позиковий капітал міського комунального підприємства найбільше значення мав у 2023 р., а саме був у розмірі 245092 тис. грн. Якщо порівнювати його значення у 2021 році він становив 75766 тис. грн. В цілому капітал підприємства зріс на 71,79%. Ілюстративно структура капіталу КП «Чернівціводоканал» зображена на рис. 2.1.

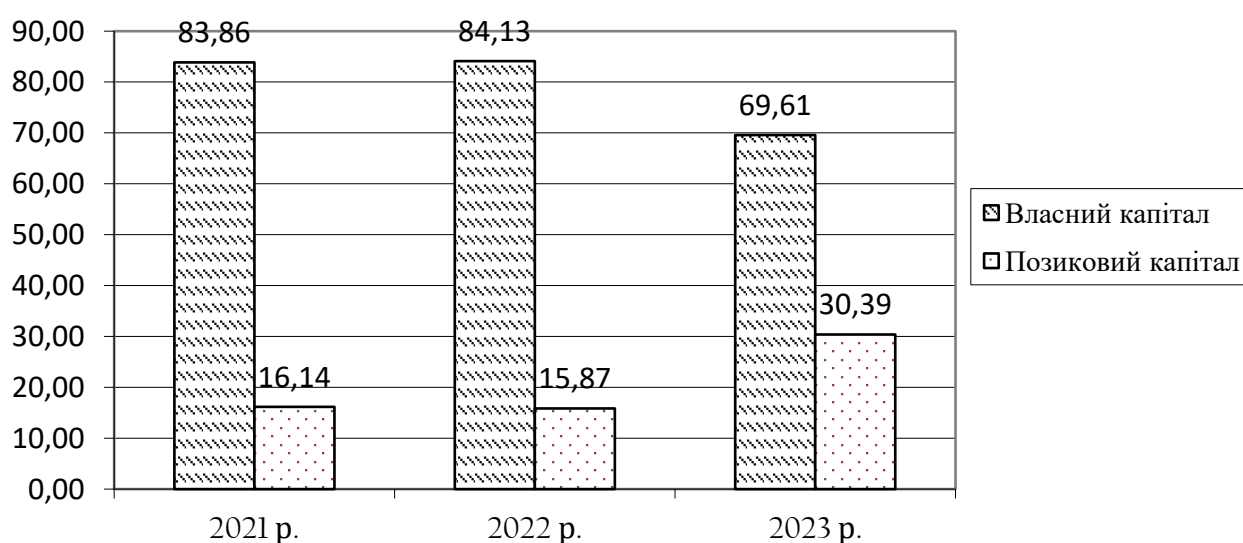

Рис. 2.1. Динаміка структури капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021 – 2023 рр., %

Як бачимо в структурі капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр. найбільша частка належить власним джерелам, але їх частка значно зменшилася у 2023 р. На кінець 2021 року частка власного капіталу дорівнювала 83,86 % всього капіталу підприємства, на кінець 2022 року його питома вага збільшилася до 84,13%, і у 2023 р. зменшилася до 69,61%. Тобто у КП «Чернівціводоканал» основним джерелом фінансування капіталу все одно є власні фінансові ресурси. В свою чергу позикові джерела складають 16,14% у 2021 р., 15,87% у 2022 р., 30,39% у 2023 р.

У таблиці 2.2 представлено джерела власного капіталу КП «Чернівціводоканал» в розрізі всіх складових у 2021-2022 рр.

Таблиця 2.2

Склад джерел власного капіталу
КП «Чернівціводоканал» у 2021 - 2023 рр.

Показники	На кінець року, тис. грн.			Зміна за 2023-2021 рр.	
	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Зареєстрований (статутний) капітал	456889	539493	652551	195662	42,82
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	0	58752	171809	171809	100
Капітал у дооцінках	217944	201014	187268	-30676	-14,08
Додатковий капітал	53395	55372	73069	19674	36,85
Резервний капітал	4908	4908	4908	0	0
Непокритий збиток	-339502	-359510	-356495	-16993	5,01
Всього	393634	441277	561495	167861	42,64

Можна спостерігати щорічне поповнення зареєстрованого (статутного) капіталу комунального підприємства, так у 2021 р. він складав 456889 тис. грн., у 2021 р. зріс до 539493 тис. грн., у 2023 р. знову зріс до 652551 тис. грн. Поповнення статутного капіталу водоканалу відбувається за рахунок його власника, а саме за рахунок міського бюджету м. Чернівці. Це пояснюється

тим, що щороку комунальне підприємство має значні збитки але його послуги є суспільно необхідними. Для уникнення ризику припинення діяльності та проблем із забезпеченням водопостачання та водовідведення для споживачів м. Чернівці міська рада фінансово підтримує дане підприємство.

У КП «Чернівціводоканал» у останні два роки з'явилася така складова власного капіталу як внески до незареєстрованого статутного капіталу. У 2022 р. вони становили 58752 тис. грн., у 2023 р. значно збільшилися, аж до 171809 тис. грн.. Щодо такого джерела, як капітал у дооцінках, то її величина зменшилася за три роки на 30676 тис. грн. (14,08%). Величина додаткового капіталу щороку змінюється. Він збільшився на 19674 тис. грн. (36,85%). Обсяг резервного капіталу щороку залишається незмінним у сумі 4908 тис. грн. Обсяг непокритого збитку КП «Чернівціводоканал» знаходиться майже на тому ж рівні і за три роки зріс лише на 16993 тис. грн. (5,01%). Він зменшує величину власного капіталу підприємства.

Так, як власний капітал водоканалу щороку з'їдають непокриті збитки, для забезпечення основної операційної діяльності підприємству необхідно формувати значний обсяг інших джерел поповнення власного капіталу. На рис. 2.2. можемо спостерігати неоднорідну структуру джерел власного капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр.

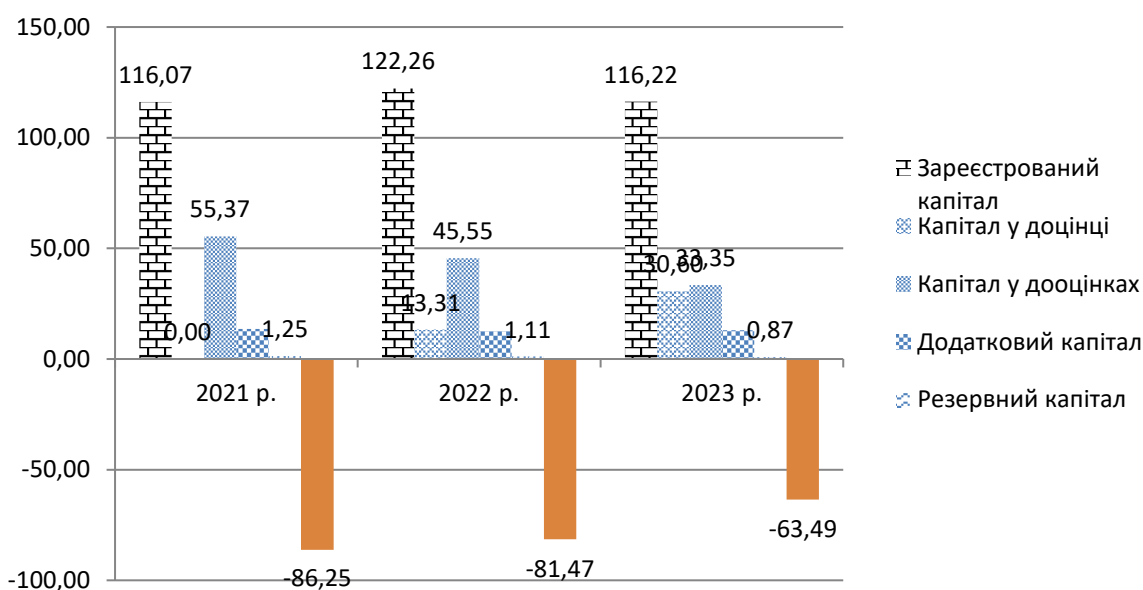

Рис. 2.2. Структура власного капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр., %

Найбільшу частку у власному капіталі займає зареєстрований капітал, у той же час є значна частка непокритих збитків.

Зміни складу джерел позикового капіталу КП «Чернівціводоканал» відображені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Склад джерел позикового капіталу КП «Чернівціводоканал»
у 2021 – 2023 рр.

Показники	На кінець року, тис. грн.			Зміна за 2023-2021 рр.	
	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Довгострокові кредити банку	9016	9016	156916	147900	1640,42
Цільове фінансування	4565	4000	3985	-580	-12,71
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	36204	42874	60145	23941	66,13
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
з бюджетом	3451	6584	4499	1048	30,37
зі страхування	862	617	632	-230	-26,68
з оплати праці	3953	3172	3604	-349	-8,83
Доходи майбутніх періодів	8431	8312	8223	-208	-2,47
Інші поточні зобов'язання	9284	8682	7088	-2196	-23,65
<i>Всього позикового капіталу</i>	75768	70241	245092	169324	223,48

У 2021 р. КП «Чернівціводоканал» мало довгостроковий кредит у розмірі 9016 тис. грн., у 2023 р. довгострокові кредити банку становили 156916 тис. грн. У складі позикових джерел має місце також цільове фінансування, величина якого за три роки зменшилася на 580 тис. грн. Значна сума зобов'язань КП «Чернівціводоканал» це кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. А саме, у 2021 р. її обсяг дорівнював 36204 тис. грн., у 2022 р. збільшився до 42876 тис. грн., і у 2023 р. зріс до 60145 тис. грн. За три роки обсяг цієї кредиторської заборгованості зріс на 23941 тис. грн.(66,13%) Поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом мають тенденцію до росту, Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування, з

оплати праці навпаки зменшуються. У комунального підприємства «Чернівціводоканал» зменшилася також величина доходів майбутніх періодів на 208 тис. грн. Інші поточні зобов'язання за 3 роки зменшилися, а саме на 2196 тис. грн. Отже основним фактором зростання позикового капіталу є збільшення довгострокових кредитів банку та величини поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Характеристику джерел формування капіталу КП «Чернівціводоканал» варто доповнити аналізом фінансової стійкості, табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Алгоритм визначення фінансової стійкості
КП «Чернівціводоканал» у 2021 – 2023 рр.

№	Показник	На кінець року, тис. грн.			Зміна за 2021-2023 рр. (+,-)	
		2021	2022	2023	тис. грн.	%
1	Оборотний капітал	85627	100449	289508	203881	238,10
2	Поточні зобов'язання	62185	70241	84191	22006	35,39
3	Власний оборотний капітал (р. 1 - р. 2)	23442	30208	205317	181875	775,85
4	Запаси	7969	12218	21598	13629	171,03
5	Тип фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість				

У 2021-2022 рр., тобто впродовж всього періоду дослідження у КП «Чернівціводоканал» значення власного оборотного капіталу є вищим ніж обсяг запасів. Тобто у комунального підприємства забезпечується абсолютна фінансова стійкість.

Для більш наглядної картини проаналізуємо відносні показники фінансової стійкості КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр.

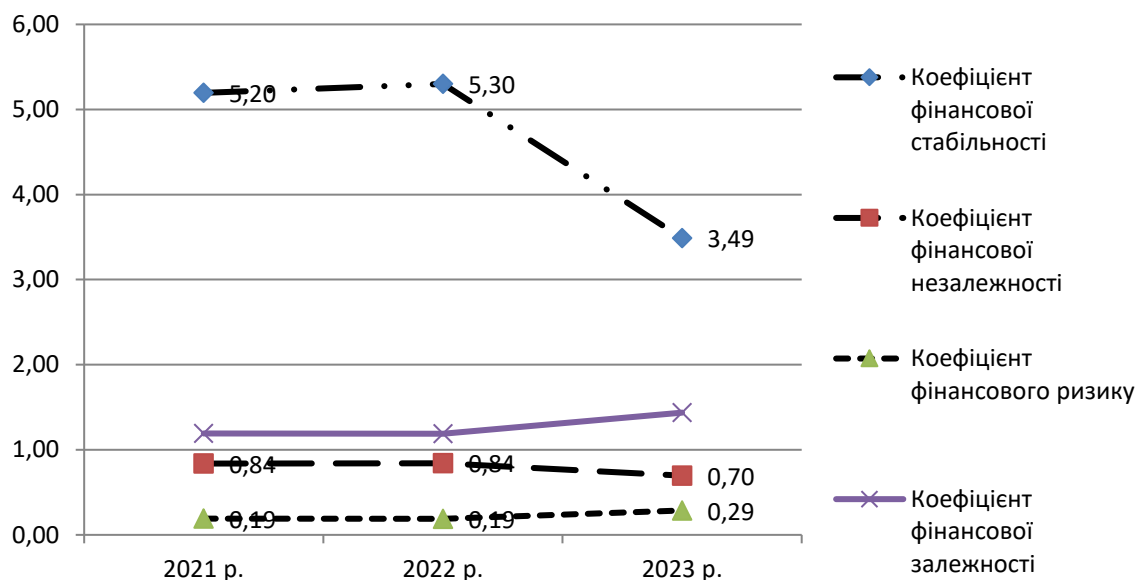

Рис. 2.3. Динаміка показників фінансової стійкості КП «Чернівціводоканал» у 2021–2023 рр.

Як можна спостерігати ситуація із фінансовою стійкістю погіршилася у 2023 р., так як значно зросли позикові кошти. В 2023 р. показники фінансової незалежності та фінансової стабільності мали найменші значення. Але їх значення є все одно доволі високим і вище нормативного значення. Отже у 2021-2023 рр. значення розрахованих відносних показників засвідчують фінансову стійкість КП «Чернівціводоканал».

2.2. Аналіз складу та структури вкладеного капіталу КП «Чернівціводоканал»

Комунальне підприємство здійснює фінансово-господарську діяльність, яка є важливою з точки зору життєзабезпечення м. Чернівці, володіючи значним обсягом активів. Аналіз складу вкладеного капіталу комунального підприємства наведено у таблиці 2.5.

Вартість вкладеного капіталу підприємства у 2023 р. порівняно із 2021 роком зросла на 336993 тис. грн., 71,79 %. Для забезпечення своєї основної діяльності КП «Чернівціводоканал» потребує значного обсягу необоротних

активів. Величина необоротних активів щороку збільшується. У 2022 р. спостерігалось збільшення до 424085 тис. грн. необоротних активів, у 2023 р. порівняно із 2021 р. вартість необоротних активів зросла на 133109 тис. грн. (34,68%). Вартість оборотних активів КП «Чернівціводоканал» є також значною, їх обсяг щороку зростає, порівнюючи 2023 р. із 2021 р., то зростання відбулося на значну суму, а саме на 203881 тис. грн. (238,10 %).

Таблиця 2.5

Динаміка складу вкладеного капіталу
КП «Чернівціводоканал» у 2021 – 2023 рр.

Активи	На кінець року, тис. грн.			Відхилення за 2023-2021рр.	
	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Необоротні	383773	424085	516882	133109	34,68
Оборотні	85627	100449	289508	203881	238,10
Всього	469400	524534	806393	336993	71,79

Аналіз структури вкладеного капіталу КП «Чернівціводоканал» зображена на рис. 2.4. Прослідковуючи динаміку структури активів водоканалу, можна спостерігати, специфіка його діяльності зумовлює значну частку необоротних активів для підтримання функціонування.

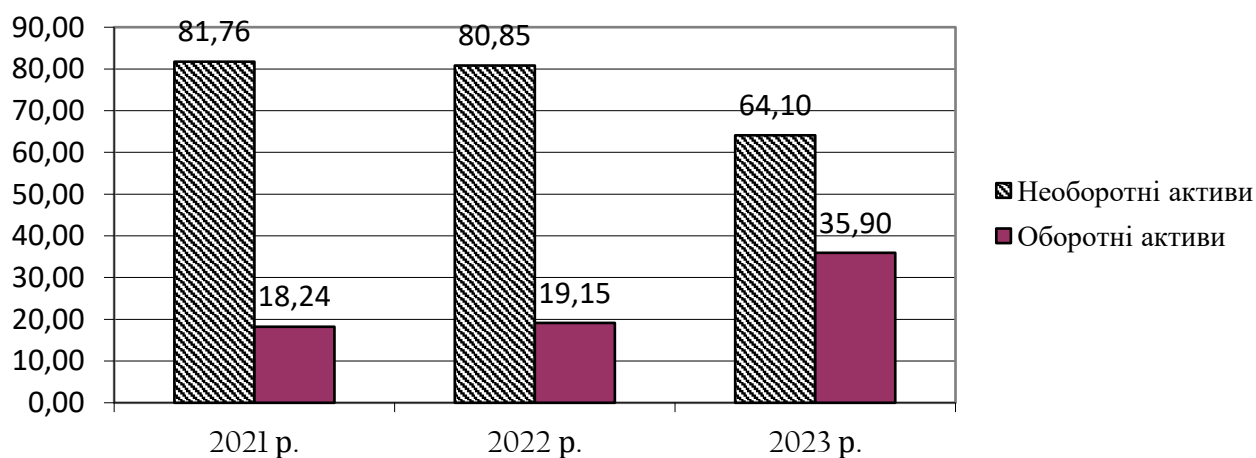

Рис. 2.4. Динаміка структури вкладеного капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021 – 2023 рр., %

Питома вага необоротних активів підприємства у 2021 р. дорівнювала 81,76%, у 2022 р. – 80,85%, у 2023 р. – зменшилася до 64,10%. Частка вага оборотних активів КП «Чернівціводоканал» має зворотню тенденцію, вона збільшилася з 18,24% у 2021 р. до 35,90% у 2023 р. Тобто у підприємства у 2023 р. змінилася структура вкладеного капіталу.

Досліджуючи напрямки вкладання капіталу здійсимо аналіз складу необоротних активів КП «Чернівціводоканал» впродовж досліджуваного періоду, таблиця 2.6

Таблиця 2.6

Динаміка складу необоротних активів
КП «Чернівціводоканал» за 2021 – 2023 рр.

Показники	На кінець року, тис. грн.			Зміна за 2023-2021рр.	
	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Нематеріальні активи	1015	951	1094	79	7,78
Незавершені капітальні інвестиції	25848	56299	96069	70221	271,67
Основні засоби	356893	366818	419705	62812	17,60
Всього	383773	424085	516885	133112	34,69

КП «Чернівціводоканал» володіє нематеріальними активами, значним обсягом незавершених капітальних інвестицій та переважаючою часткою основних засобів. Обсяг нематеріальних активів у 2021 р. дорівнював 1015 тис. грн., у 2022 зменшився до 951 тис. грн., у 2023 р. становив 1094 тис. грн., тобто за три роки зріс на 7,78%. Обсяг незавершених капітальних інвестицій постійно зростає. У 2023 р. їх вартість зросла до 96069 тис. грн., на 271,67%. Основні засоби КП «Чернівціводоканал» займають найбільшу питому вагу серед необоротних активів. У 2021-2023 рр. їх вартість зросла на 62812 тис. грн. Тобто за 2021-2023 рр. період їх зростання зафіксоване на рівні – 17,6%. Динаміка зростання необоротних активів зображена на рис. 2.5.

Спостерігається значне їх зростання у 2023 році. Основною причиною різкого зростання вартості необоротних активів є оновлення основних засобів.

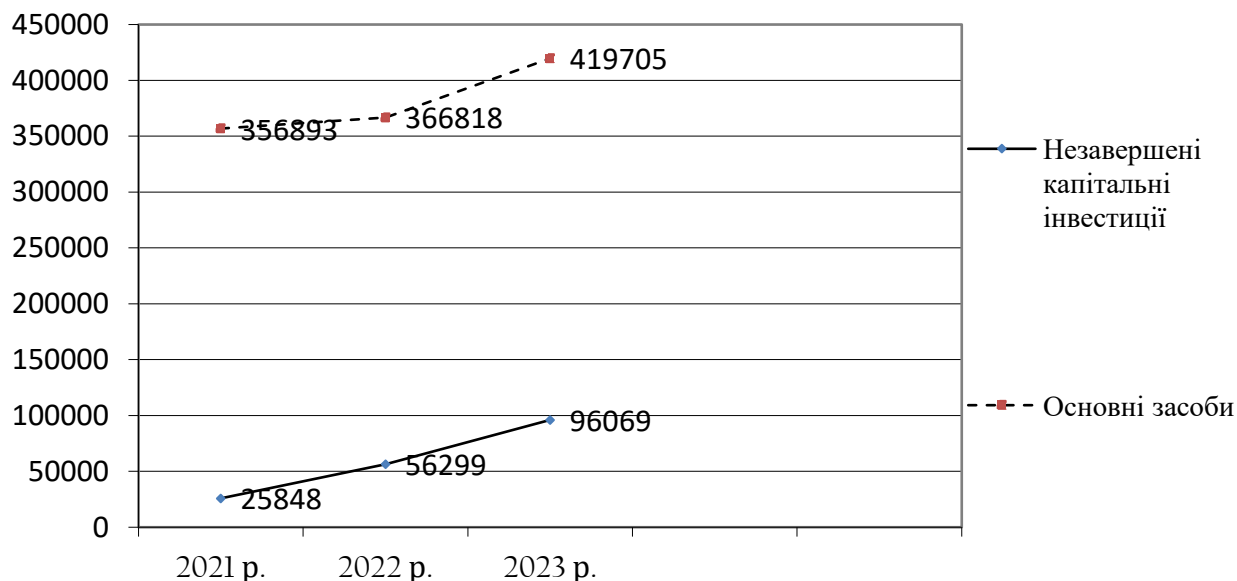

Рис. 2.5. Динаміка вартості незавершених капітальних інвестицій та основних засобів КП «Чернівціводоканал» у 2021 – 2023 рр., тис. грн

На початку грудня 2023 р. було підписано Контракт між КП «Чернівціводоканал» та турецьким підрядником ФЕКА.

Це – початок реалізації проекту «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, Стадія 1», Черга 1. В рамках виконання цієї черги будуть замінені аварійні ділянки магістральних водогонів загальною довжиною 5,86 км.

Відповідно до умов Контракту термін виконання робіт – 365 днів. Мобілізація підрядника буде здійснена протягом лютого-березня 2024 року, а в березні 2024 року вже розпочнуться поставки матеріалів та обладнання. Також Консультантом (міжнародна фірма COWI/UTA) завершено коригування проєктно-кошторисної документації з врахуванням використання чавунних труб.

Капітал КП «Чернівціводоканал» значною мірою вкладається і в оборотні активи. Без їх необхідного обсягу неможливо забезпечення безперервності операційної діяльності водоканалу. У КП сформовані наступні

оборотні активи: запаси, дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги, грошові кошти, дебіторська заборгованість за виданими авансами, витрати майбутніх періодів, інша поточна дебіторська заборгованість та інші оборотні активи, таблиця 2.7

Таблиця 2.7

Динаміка складу оборотних активів
КП «Чернівціводоканал» за 2021 – 2023 рр.

Показники	На кінець року, тис. грн.			Зміна за 2023-2021 рр.	
	2021	2022	2023	тис. грн.	%
Запаси	7968	12218	21598	13630	171,06
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	47234	64430	64042	16808	35,58
Дебіторська заборгованість з бюджетом			9847	9847	100
Інша поточна дебіторська заборгованість	13626	15845	177044	163418	1199,31
Гроші та їх еквіваленти	14097	1887	10459	-3638	-25,81
Витрати майбутніх періодів	54	0	0	-54	-100,00
Інші оборотні активи	2647	5969	6518	3871	146,24
Оборотні активи	85627	100449	289508	203881	238,10

Величина оборотних активів КП «Чернівціводоканал» за три роки зросла на 203881 тис. грн. (238,10%). Оборотні активи водоканалу зростали за рахунок збільшення величини запасів, які зросли на 13630 тис. грн., дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи, послуги на 16808 тис. грн., дебіторської заборгованості з бюджетом на 9847 тис. грн., інша поточна дебіторська заборгованість на 163418 тис. грн., інші оборотні активи на 3871 тис. грн. Величина грошових коштів та їх еквівалентів навпаки зменшилася на 3638 тис. грн., витрат майбутніх періодів на 54 тис. грн.

На рис. 2.6. зображена структура оборотних активів КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр.

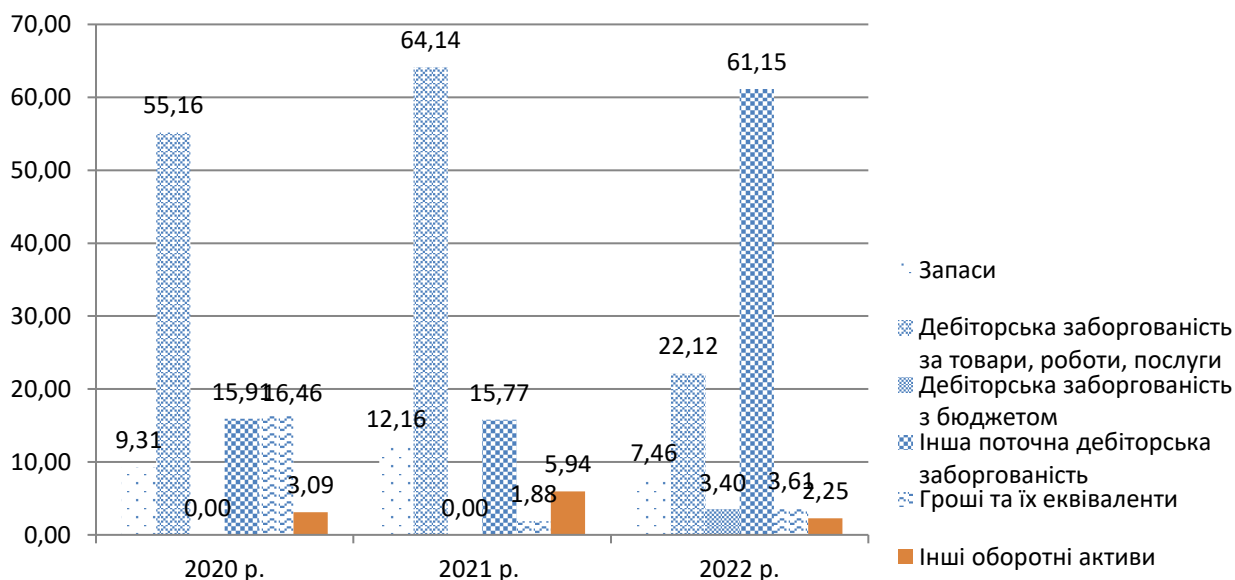

Рис. 2.6. Структура оборотних активів КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр., %

Основною проблемою не вчасного отримання повного обсягу коштів від реалізації продукції КП «Чернівціводоканал» є проблеми з розрахунками населення за надані послуги. У підприємства є значні залишки дебіторської заборгованості за товари, послуги, частка якої є найбільшою у загальній вартості оборотних активів. Їх питома вага становить 55,16% у 2021 р., 64,14% у 2022 р., 22,12% у 2023 р. Значна питома вага належить також іншій дебіторській заборгованості, зокрема її вартість у 2021 р. складає 15,91% від загальної вартості оборотних активів, а у 2023 р. вже 61,15%. Третя найбільша складова, то запаси: 9,31% у 2021 р., 12,16% у 2022 р., 7,46% у 2023 р.

На грошові кошти та їх еквіваленти у 2021 р. припадало 16,46%, у 2022 р. величина зменшилася до 1,88% і у 2023 р. зросла до 3,61%

Напрямки вкладання капіталу підприємства значною мірою визначають стан його ліквідності та платоспроможності. Для визначення ліквідності балансу у таблиці 2.8 активи підприємства згруповані у певні чотири групи за ступенем ліквідності, а пасиви КП «Чернівціводоканал» згруповані за ступенем строковості погашення.

Таблиця 2.8

Групування активів КП «Чернівціводоканал», тис. грн

Активи	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Пасиви	2021 р.	2022 р.	2023 р.
A1	14097	1887	10459	П1	62187	57225	84191
A2	60860	80275	250933	П2	0	0	0
A3	10669	18187	28116	П3	13581	13016	160901
A4	383773	424085	516882	П4	393634	441277	561301

Якщо порівняти групи активів і пасивів КП «Чернівціводоканал», що представлені у таблицях, то для 2022 р. $A1 \leq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \geq П3$; $A4 \geq П4$, баланс є неліквідним. Для 2021 р. та 2023 р. у водоканалу баланс також є неліквідним, так як $A1 \leq П1$; $A2 \geq П2$; $A3 \leq П3$; $A4 \leq П4$, але третя умова змінилася.

Для оцінки платоспроможності КП «Чернівціводоканал» розрахуємо відносні показники, коефіцієнти платоспроможності, які відображені на рис. 2.7.

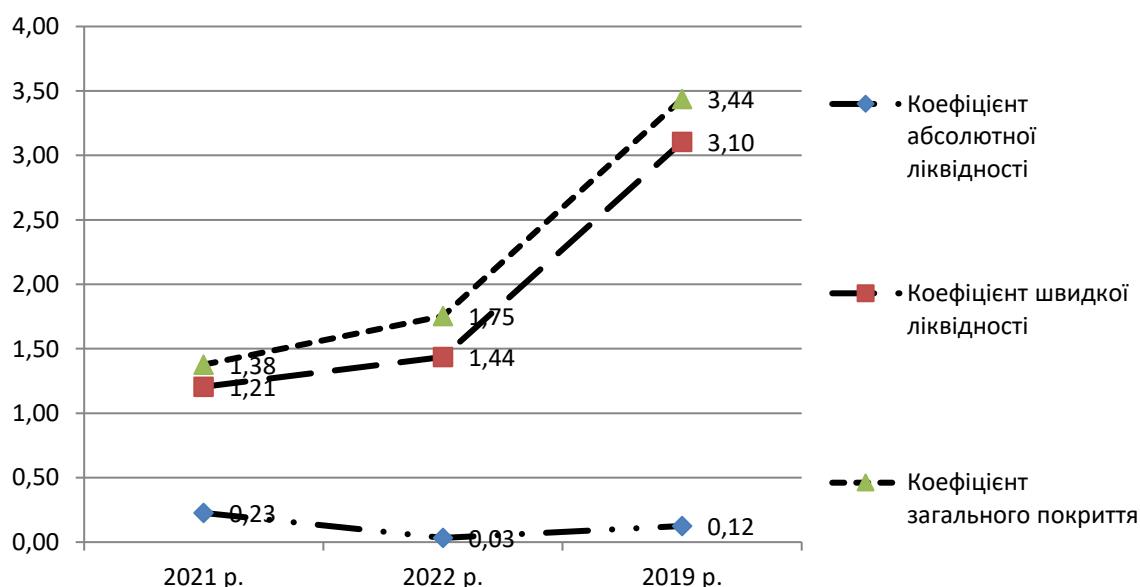

Рис. 2.7. Динаміка показників платоспроможності КП «Чернівціводоканал» у 2021–2023 рр.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності має нормативне значення лише у 2021 р. – 0,23. У 2022-2023 рр. значення його знаходяться на низькому

рівні. Значення коефіцієнтів швидкої ліквідності та загального покриття характеризуються однаковою динамікою зміни. Зокрема, коефіцієнт швидкої ліквідності з 1,21 у 2021 р. зріс до 3,1 у 2023 р.. Коефіцієнт загального покриття у 2021 р. дорівнював 1,38, у наступних роках спостерігається його зростання до 3,44. Тобто загальна платоспроможність підприємства зростає, але є проблеми з погашенням платежів в найближчий час.

2.3. Оцінка ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал»

Для оцінки ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал» проаналізуємо вплив чинників на формування його фінансових результатів. В таблиці 2.9 можна побачити формування доходів, витрат та чистого фінансового результату (збитку) КП «Чернівціводоканал» .

Таблиця 2.9

Фінансові результати КП «Чернівціводоканал» за 2021-2023 рр., тис. грн

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023-2021 рр. (+,-)	
				тис. грн.	%
Чистий дохід від реалізації продукції	173033	229719	239598	66565	38,47
Собівартість реалізованої продукції	226969	285050	348164	121195	53,40
Валовий прибуток (збиток)	-53936	-55331	-108566	-54630	101,29
Інші операційні доходи	56427	60869	130458	74031	131,20
Адміністративні витрати	13482	15146	17923	4441	32,94
Витрати на збут	10391	9668	0	-10391	-100,00
Інші операційні витрати	9178	8370	14137	4959	54,03
Збиток від операційної діяльності	-30560	-27646	-10170	20390	-66,72
Інші фінансові доходи	196	0	0	-196	-100,00
Інші доходи	113	577	265	152	134,51
Фінансові витрати	8803	1747	1912	-6891	-78,28
Інші витрати	11	1436	96	85	772,73
Чистий фінансовий результат (збиток)	-36065	-30352	-11913	24152	-66,97

Чистий дохід від реалізації послуг КП «Чернівціводоканал» з 17033 тис. грн., що був у 2021 р., збільшився за досліджуваний період до 239598 тис. грн. у 2023 р. У підприємства за досліджуваний період він зріс на 66565 тис. грн. (38,47 %). Це відбулося внаслідок зростання як тарифів за водопостачання та водовідведення, так і обсягу споживачів. Але, собівартість реалізованої продукції, послуг зросла з 226969 тис. грн., що дорівнювала у 2021 р., до 348164 тис. грн. у 2022 р. Тобто зросла на 121195 тис. грн., 53,4%. Ріст собівартості відбувається швидше ніж зростання чистого доходу від реалізації. Значна проблема полягає в тому що тарифи на послуги комунального підприємства регулюються вищестроячими органами, внаслідок цього отриманий дохід водоканалу не покриває собівартість реалізованої продукції. КП «Чернівціводоканал» впродовж трьох років отримує валовий збиток, зміни обсягу якого відображені на рис. 2.8.

Так, у 2021 р. він дорівнював 53936 тис. грн., а у 2023 р. - 108566 тис. грн.

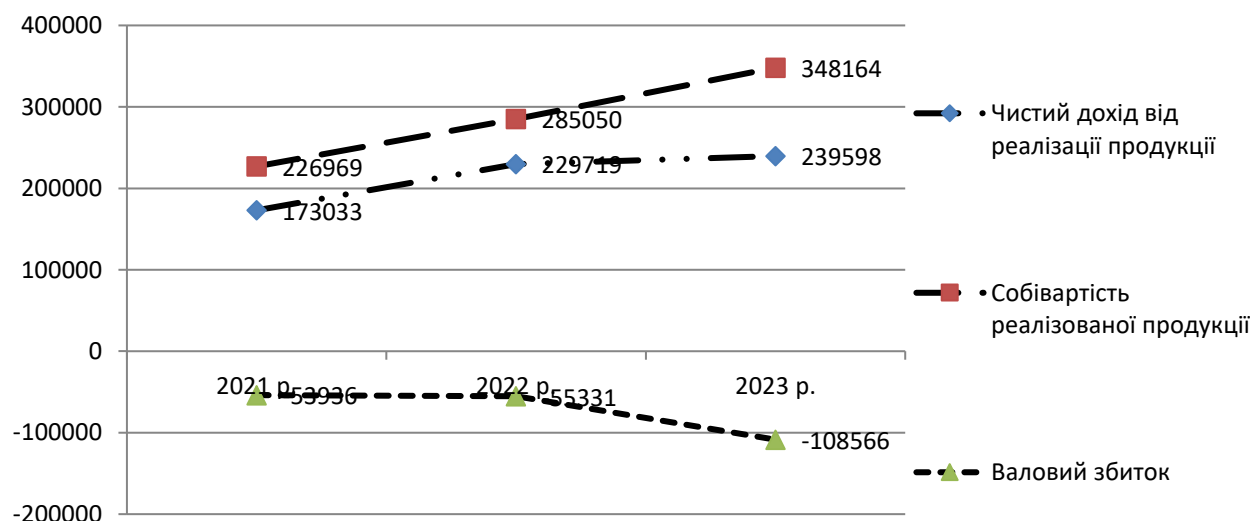

Рис. 2.8. Динаміка чистого доходу, собівартості та валового збитку КП «Чернівціводоканал» у 2021–2023 рр., тис. грн

Адміністративні витрати у КП «Чернівціводоканал» за три роки зросли на 32,94%, витрати на збут зменшилися на нуля, інші операційні витрати зросли на 54,03%. Підприємство мало інші операційні доходи, що зросли на

131,2%, інші фінансові доходи зменшилися до нуля. . Також підприємство має фінансові витрати, що зросли на 77,28%

Результатом діяльності КП «Чернівціводоканал» є чистий збиток, який у 2021 р. становив 36065 тис. грн., у 2023 р. – 11913 тис. грн. Динаміка чистого збитку комунального підприємства відображена на рис. 2.9.

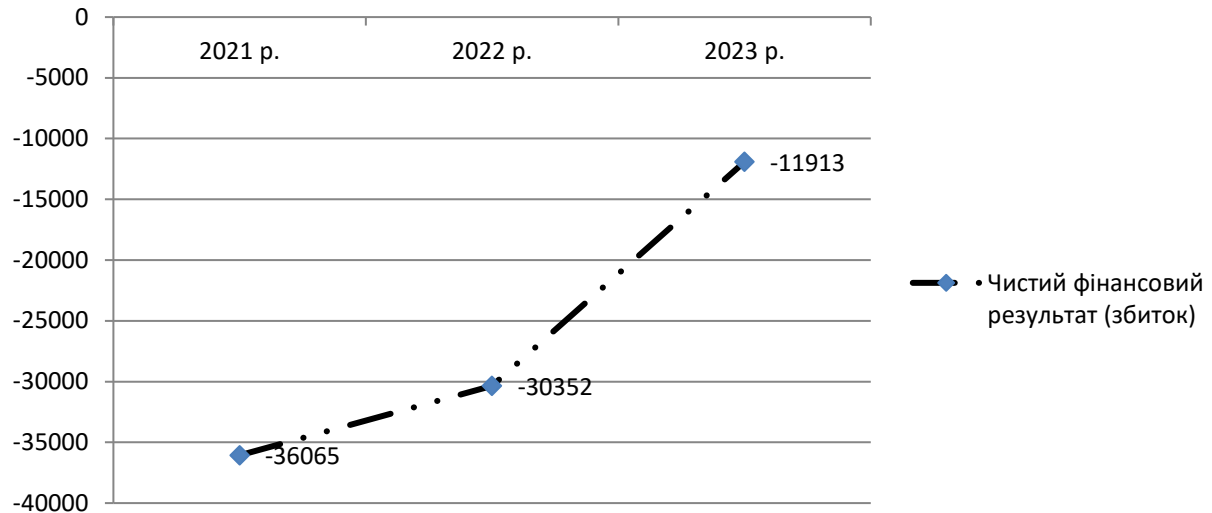

Рис. 2.9. Динаміка збитку КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр., тис. грн

Можна спостерігати, що найбільший обсяг збитку КП «Чернівціводоканал» отримало у 2021 р., найменший обсяг у 2023 р.

Оцінка ефективності використання капіталу включає аналіз такого чинника, як операційні витрати, табл. 2.10, рис. 2.10.

Таблиця 2.10

Склад операційних витрат КП «Чернівціводоканал» за 2021-2023 рр.

Показники	Тис. грн			Відхилення 2023-2021 рр. (+,-)	
	2021 р.	2022 р.	2023р.	тис. грн.	%
Матеріальні витрати	112 528	174881	183953	71425	63,47
Витрати на оплату праці	95713	92209	99951	4238	4,43
Відрахування на соціальні заходи	20 802	20149	21787	985	4,74
Амортизація	21684	21963	26292	4608	21,25
Інші операційні витрати	9178	8032	48243	39065	425,64
Всього	259 905	318234	380226	120321	46,29

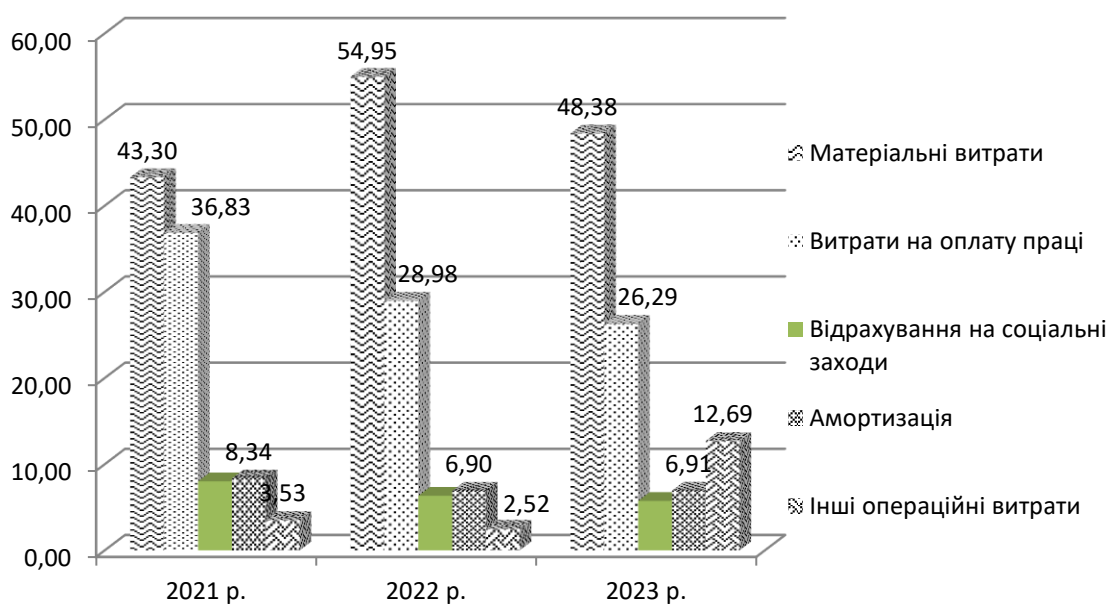

Рис. 2.10. Динаміка структури операційних витрат КП «Чернівціводоканал» за 2021-2023 рр., %

Операційні витрати КП «Чернівціводоканал» зросли у 2023 р. порівняно з 2022 р. на 120321 тис грн. (46,29%). Найбільше зростання ми прослідковуємо у матеріальних витрат та інших операційних витрат, що зросли на 71425 тис. грн. та 39065 тис. грн. відповідно. Витрати на оплату праці зросли на 4238 тис. грн. (4,43%). Також зросли відрахування на соціальні заходи на 985 тис. грн. (4,74%). Витрати на амортизацію у 2023 р. порівняно із 2021 р. зросли на 21,25%.

Питома вага матеріальних витрат у операційних витратах є найбільшою: 43,3% у 2021 р., 48,38% у 2023 р. Частка витрат на оплату праці становила 36,83% у 2021 р., 26,29% у 2023 році. У 2023 році значно зросла питома вага інших операційних витрат до 12,69%.

Отже, внаслідок високої собівартості та обмеження у визначенні ціни на послуги КП «Чернівціводоканал» щороку отримує негативний фінансовий результат.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КП «ЧЕРНІВЦІВОДОКАНАЛ»

3.1. Побудова ефективного механізму управління капіталом підприємства

Структура капіталу характеризує спеціальне логічне поняття, яке введене в сучасні корпоративні фінанси для позначення співвідношення власних і позикових джерел, прийнята для реалізації ринкової стратегії підприємства. Сьогодні це поняття часто замінюють поняттям «фінансовий важіль», яке увійшло до лексикону не випадково. Важіль є інструментом, який полегшує або примножує ефект затрачених зусиль. Залучення позикового капіталу повинне працювати на стратегічні задачі власника. «У контексті фінансування термін «фінансовий важіль» посилає нас до регулярної практики фінансування довгострокового розвитку за рахунок позичкових засобів заради досягнення інтересів власника, а точніше, заради зростання ринкової вартості активів підприємства» [2, с. 22]. При виборі схем формування структури капіталу дуже важливо враховувати переваги та недоліки обраних джерел фінансування (рис. 3.1).

Склад і структура капіталу підприємства залежить від чинників виробничого, економічного і організаційного характеру. У таких фондомістких видах діяльності, як виробництво машин основоположним елементом капіталу є амортизаційні відрахування. У легкій промисловості і торгівлі значна частка капіталу формується за рахунок прибутку. У той же час, одне підприємство на різних етапах діяльності може мати в своєму розпорядженні різний склад і структуру капіталу. Зокрема, на етапі створення та становлення воно фінансується за рахунок власних або позичкових джерел, а на шляху його подальшого розвитку з'являється зароблений прибуток, що поповнює власний капітал. Структура капіталу підприємства визначається шляхом аналізу міри впливу окремих джерел додаткового капіталу на

початковий капітал та зміни в ньому співвідношення власного та позикового капіталу. Таким чином, структура капіталу підприємства формується як за рахунок внутрішніх так і зовнішніх джерел. Це обумовлюється як особливостями фінансового розвитку власне самого підприємства, так і фінансового ринку країни.

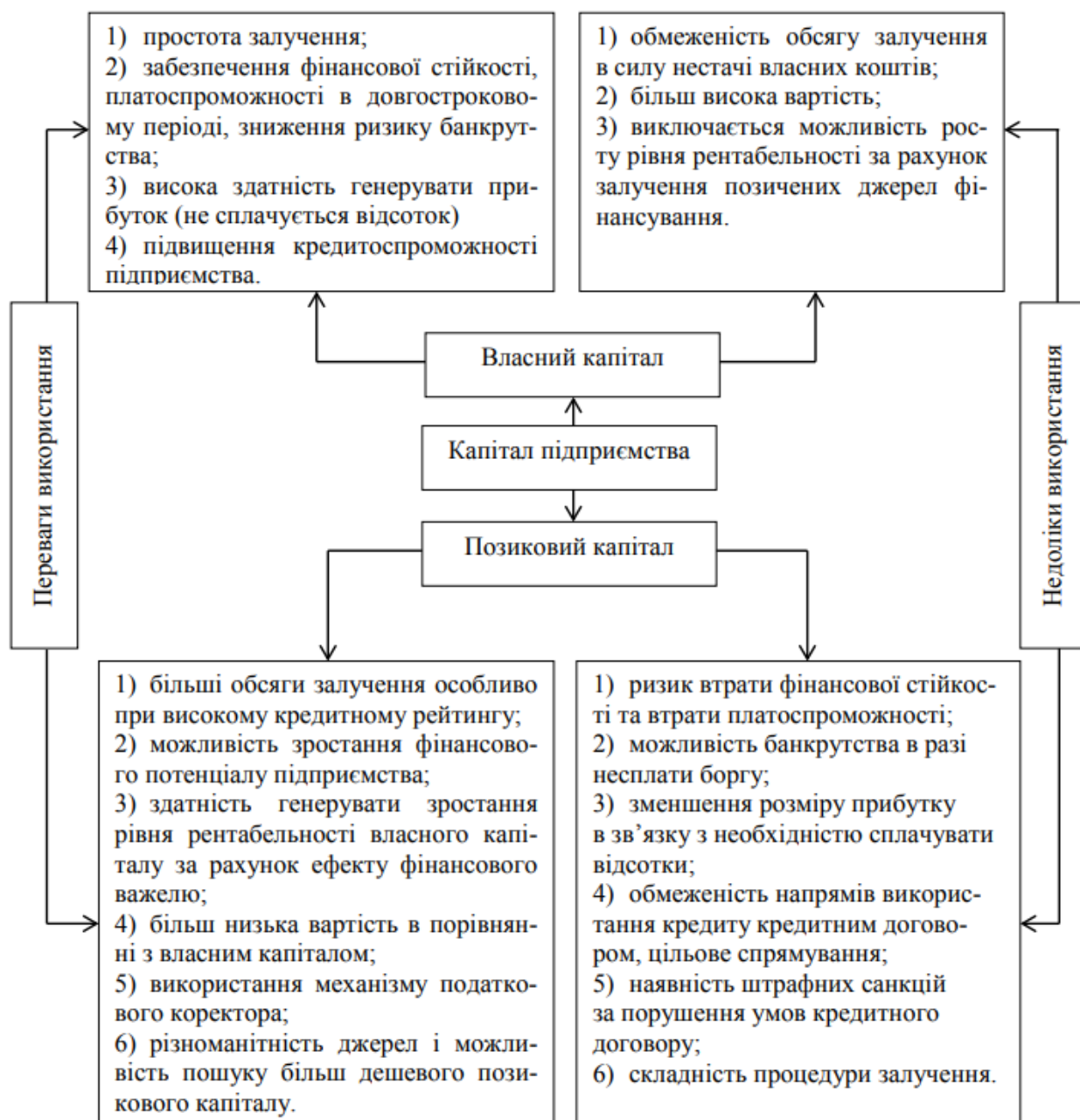

Рис.3.1. Переваги та недоліки джерел формування та використання капіталу.

Структура капіталу визначає аспекти не лише фінансової, операційної та інвестиційної діяльності. Вона значною мірою впливає на результати діяльності підприємства: коефіцієнти рентабельності активів і власного

капіталу, визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності та ін. Отже, структура капіталу це співвідношення власних, позикових і залучених джерел у матеріальній та нематеріальній формах, яке формується підприємством у процесі своєї фінансово-господарської діяльності для забезпечення її наступного фінансування.

У науково-практичній літературі: «прийнято виділяти дві основні схеми формування структури капіталу підприємства:

- 1) змішане фінансування, при якому капітал формується за рахунок власних і позикових коштів, що залучаються в різних пропорціях;
- 2) повне самофінансування, при якому капітал формується за рахунок лише власних коштів та резервів» [31].

Отже, єдиного рецепту раціонального співвідношення власного та позикового капіталу не існує. Проте існує ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів, використання яких дозволяє цілеспрямовано сформувати структуру капіталу, яка б забезпечувала умови для найбільш ефективного його використання підприємством. Серед них:

— галузеві характеристики підприємства, що визначають структуру активів, а також та їх ліквідність;

— рівень ділової активності підприємства (зі зменшенням тривалості операційного циклу більше можливостей для використання позикового капіталу);

— етап життєвого циклу підприємства (визначають, на які показники ділової та господарської діяльності слід звернути увагу на різних етапах життєвого циклу) [40, с. 287];

— стан товарного та фінансового ринків. Чим він стабільніший, тим безпечніше використання позикового капіталу;

— високий рівень рентабельності дозволяє підприємству зменшити використання позикового капіталу за рахунок капіталізації прибутку.

З урахуванням цих факторів політика формування структури капіталу полягає у визначенні оптимального для підприємства співвідношення між

використанням власного та позикового капіталу. Основними методичними підходами до вирішення проблеми оптимізації структури капіталу є [1; 5; 12]:

- 1) управління величиною ефекту фінансового левериджу (ЕФЛ);
- 2) мінімальна вартість залучення капіталу;
- 3) формування політики фінансування активів з урахуванням вартості, ризиків та умов залучення капіталу.

Застосовуючи перший методичний підхід управління розміром фінансового важеля, слід враховувати, що: «фінансовий леверидж - це використання підприємством позикового капіталу, що впливає на зміну рентабельності власного капіталу, а отже, створює йому можливість отримати додатковий дохід із власного капіталу» [40, с. 287]. Саме показник, який буде відображати рівень цієї додаткової рентабельності власного капіталу при альтернативних варіантах структури капіталу, називають ефектом фінансового левериджу (ЕФЛ).

На думку І.О. Бланка, на сьогодні ЕФЛ є одним із основних механізмів реалізації важливого завдання фінансового менеджменту - максимізація прибутковості при заданому фінансовому ризику. ЕФЛ він називає показником, який визначає рівень додатково сформованої рентабельності власного капіталу при іншій структурі позикового капіталу [5, с. 182]. Розрахунок ЕФЛ можна здійснити за такою формулою:

$$\text{«ЕФЛ}=(R_{\text{ск}}-Ц_{\text{пк}})*(1-K_{\text{оп}})*PK/VK \quad (1),$$

де ЕФЛ — ефект фінансового левериджу;

$R_{\text{ск}}$ — рентабельність сукупного капіталу, %;

$Ц_{\text{пк}}$ — середньозважена ціна позикового капіталу (витрати, пов'язані з позиковим капіталом / середній розмір позикового капіталу), %;

$K_{\text{оп}}$ — коефіцієнт оподаткування;

PK — середній розмір позикового капіталу, тис. грн;

VK — середній розмір власного капіталу, тис. грн.» [5, с. 182; 16, с. 15]

Слід зазначити, що фінансовий важіль може впливати як позитивно, так і негативно. Крім того, цей ефект виникає внаслідок використання не тільки

платного кредиту, а й безкоштовних позикових ресурсів (кредиторської заборгованості). І чим вища частка останніх у загальній сумі залучених коштів, тим вище значення ЕФЛ. Тому ЕФЛ є зміна рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових джерел. Позитивний ЕФЛ виникає, коли позиковий капітал, отриманий за фіксованою процентною ставкою, використовується підприємством у процесі діяльності таким чином: «що приносить більший прибуток, ніж фінансові витрати, тобто рентабельність загального капіталу вища за середньозважену вартість позикових коштів» [16, с.15].

Другий підхід при оптимізації структури капіталу це її оптимізація за критерієм його мінімальної вартості. Вартість капіталу означає ціну, яку сплачує компанія за залучення капіталу з різних джерел. Після розрахунку вартості кожного джерела капіталу розраховується середньозважена вартість капіталу (WACC), яка відображається у відсотках та є основним критерієм оцінки. Це середнє значення з необхідною рентабельністю різних джерел фінансування, де важелем є частка кожного елемента капіталу в його загальному розмірі. Формула для визначення середньозваженої вартості капіталу виглядає так:

$$\text{«СЗВК} = \sum(V_i \cdot \text{ПВ}_i) \quad (2),$$

де СЗВК - середньозважена вартість капіталу, %;

V_i - вартість конкретного елемента капіталу, %;

ПВ_i - питома вага конкретного елемента капіталу у загальній сумі, %».

[5, с. 181]

Показники вартості складових фінансування поточної діяльності та середньозваженої вартості капіталу використовуються при виборі найбільш оптимального варіанту структури капіталу. Тобто оптимізація - це попередня оцінка вартості власного та позикового капіталу в різних варіантах його залучення та розрахунок середньозваженої вартості капіталу для обраних варіантів. Варіант, де середньозважена вартість капіталу мінімальна, і вважається найкращим підходом до формування його структури.

Оптимізація структури капіталу відповідно до критерію мінімізації рівня фінансового ризику та умов залучення капіталу насамперед, пов'язана з вибором дешевших джерел фінансування активів підприємства.

Тобто, за цільовим призначенням активи підприємства з урахуванням часу поділяють на три групи:

- «необоротні активи;
- основна частина оборотних активів є їх постійною частиною, яка не залежить від зміни обсягу діяльності та не пов'язана з формуванням сезонних запасів та розглядається як мінімальний розмір, який потрібен підприємству для здійснення поточних операцій» [1; 5; 12];

— змінна частина оборотних активів пов'язана із збільшенням випуску продукції відповідно до сезону, необхідністю формування сезонних запасів та за потребою поділяється на максимальну і середню частини.

Підприємства можуть використовувати три різні підходи до фінансування різних груп активів за рахунок капіталу: консервативний, агресивний та компромісний[5, с. 221].

Консервативний підхід передбачає використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань для формування необоротних активів, основної частини і половини змінної частини оборотних активів. Перевагою цього підходу є забезпечення мінімального ризику, так як короткострокові зобов'язання використовуються в незначних розмірах для формування змінної частини оборотних активів. Але така політика фінансування є дуже обтяжливою для підприємства внаслідок високої вартості використаного капіталу. Також, він передбачає витрати, пов'язані з недостатнім використанням позикового довгострокового капіталу у період, коли зменшуються змінні активи оборотних активів.

Агресивний підхід передбачає використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань лише для фінансування необоротних активів. Оборотні активи фінансуються в повному обсязі за рахунок короткострокових зобов'язань. За такої політики фінансування активів забезпечує найнижчу

вартість капіталу підприємства, але, водночас, вона обмежена занадто високим ризиком втрати або недостатності обсягу капіталу.

Компромісний підхід направлений на фінансування необоротних активів та основної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. А змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокових зобов'язань. Така політика залучення джерел забезпечує компроміс між вартістю капіталу та ризиком його втрати. Слід зазначити, що окрім вищезазначених трьох видів політики формування активів підприємства можуть обирати й інші, що змінюють пропорції використання окремих джерел капіталу для формування окремих елементів активів. У процесі такого вибору враховують індивідуальні особливості підприємства.

Таким чином, при формуванні капіталу підприємств слід враховувати такі фактори, що впливають на рішення щодо структури капіталу: характер попиту на продукцію та стабільність виручки від реалізації; структура активів та витрат; асиметрія ринкової інформації; рентабельність; ставка податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб; розмір капіталу компанії; частка державного майна; ставлення власників та менеджерів до ризику; ставлення кредиторів до підприємства; наявність можливості збільшення статутного капіталу.

Отже, підприємство, що використовує лише власний капітал, має найвищий рівень фінансової стійкості, але обмежуються темпи розвитку підприємства. Крім того не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал. Слід зазначити, що в певних ситуаціях керівництво підприємства вимушене використати позичковий капітал. Причина полягає в обмеженості власних джерел фінансування – неможливості нульових дивідендів, неможливості або нерациональності розміщення додаткової емісії акцій. Позичковий капітал привабливий своєю відносною дешевизною, але його залучення обмежене зростанням ризику власників власного капіталу.

3.2. Заходи підвищення ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал»

Основна діяльність КП «Чернівціводоканал» пов'язана із забезпеченням послугами централізованого водопостачання і водовідведення абонентів міста Чернівців.

Аналіз ефективності формування та використання капіталу КП «Чернівціводоканал» продемонструвала такі моменти:

- збитковість діяльності внаслідок високої собівартості водопостачання та не покриття тарифами витрат на послуги підприємства.
- значний обсяг дебіторської та кредиторської заборгованості.
- низький рівень платоспроможності та ліквідності;
- щорічне поповнення власного капіталу за рахунок міського бюджету для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

До складу доходів, що пов'язані з основним видом діяльності, належать доходи від надання ліцензованих послуг з водопостачання та наданням послуг з водовідведення. Собівартість продукції є вищою ніж доходу, тому підприємство щороку отримує валові збитки.

Основна сума затрат це матеріальні затрати і їх зростання пов'язане зі сплатою використання електроенергії та реагентів, вартість яких значно зросла. Резерв сумнівних та безнадійних боргів на підприємстві не створено, що призвело до зменшення операційних витрат.

Проблемним питанням підприємства є наявність заборгованості споживачів за фактично отримані послуги з водопостачання та водовідведення.

Враховуючи соціальну складову в умовах війни зменшення платоспроможності споживачів, перш за все пересічних мешканців міста протягом 2022-2023 року підприємство збільшило дебіторську заборгованість за надані послуги, що становить на кінець 2023 року 64042 тис. грн. Кредиторська заборгованість постачальникам зросла до 60142 тис. грн.

Фінансовий результат діяльності підприємства є збитковим.

Одним із головних завдань підприємства у процесі його функціонування в сфері фінансів є забезпечення стійкого фінансового стану, ліквідності активів та платоспроможності. Прострочена дебіторська заборгованість веде до нестачі грошових для поточних потреб: купівлі запасів, виплати заробітної плати. Дебіторська заборгованість сприяє уповільненню оборотності капіталу, та росту ризику непогашення заборгованості. Внаслідок цього зростає кредиторська заборгованість.

Підприємство є чутливим до фінансових ризиків, пов'язаних з несплатою споживачами вартості отриманих послуг. Основним джерелом забезпечення ліквідності є його оборотні активи, які забезпечують своєчасне виконання зобов'язань.

Основними факторами підвищення ефективності формування та використання капіталу водоканалу є покращення технічного рівня, удосконалення управління, зміна складу і структури виробництва, покращення якості ресурсів. Виділяють ресурсний, організаційний та технічний напрямки підвищення ефективності операційного процесу (рис. 3.2).

У межах ресурсного напрямку передбачається оцінка ефективного використання фінансових, трудових та матеріальних ресурсів. Оцінка передбачає розгляд у динаміці рівня використання вкладеного капіталу: водопровідних мереж та каналізації, структуру собівартості послуг подачі водопостачання та водовідведення, для вивчення у ній часток амортизаційних відрахувань, матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Також показники діяльності підприємства порівнюють з аналогічними показниками водоканалів інших областей. Основними факторами прискорення оборотності капіталу є: застосування заходів з енергозбереження, вдосконалення матеріально-технічного забезпечення, зниження обсягів дебіторської заборгованості. Ефективність використання трудових ресурсів включає такі таких елементи:

ступінь механізації та автоматизації праці; втрати робочого часу; система стимулювання персоналу; оптимальний склад працюючих.

Рис. 3.2. Напрями підвищення ефективності операційного процесу КП «Чернівціводоканал».

Організаційна складова передбачає пошук засобів підвищення ефективності процесу водопостачання та водовідведення, ефективності управління. Технічний напрямок має на меті вдосконалення технічної бази та вирішення організаційно-правових проблем. Технічне та технологічне відставання є характерним для комунальних підприємств. Щоб його подолати недостатньо просто перейти на новітні технології, а бажано упровадити на КП «Чернівціводоканал» специфічний комплекс відносин – корпоративну культуру.

Передбачені напрямки дозволять комунальному підприємству запровадити систему заходів, які забезпечать зростання ефективності використання капіталу підприємства.

Для КП «Чернівціводоканал» найбільш ефективним є технічний напрямок, який передбачатиме оновлення мереж та зміну організації виробництва

Через низький обсяг фінансових ресурсів, відбувається відставання оновлення засобів та проблеми із експлуатацією і поточним ремонтом мереж. За цих умов першочерговим завданням є перехід до оптимального технічного стану КП «Чернівціводоканал». Беручи до уваги об'єми робіт, підприємство взяло кредит під державні гарантії на реалізацію проекту «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, який передбачає пені стадії фінансування та реалізації.

Модернізація водопровідних мереж передбачає залучення значних коштів. Але часті ремонти та усунення наслідків аварій витягують з комунального підприємства кошти у значних розмірах. Без модернізації обладнання ставатиме все гіршим, а витрати на його експлуатацію зростатимуть. Завдяки проведенню модернізації, зменшаться експлуатаційні витрати, що у кінцевому результаті зможе привести до зниження собівартості.

Додаткові грошові кошти для модернізації основних засобів можна залучити шляхом оптимізації дебіторської заборгованості. З метою вчасного погашення дебіторської заборгованості можна застосувати:

- 1) організаційно-правові методи – пред'явлення претензійних заяв контрагентам, позови у судові органи;
- 2) економічні методи – застосування стягнення штрафів, пені, неустойок, заставна діяльність, призупинення надання послуг;
- 3) психологічні методи – телефонні нагадування, листування, поширення негативної інформації у соціальних мережах та ін.

«Можна застосовувати перераховані методи як до простроченої та сумнівної так і до нормальної дебіторської заборгованості» [30].

Ефективне управління дебіторською заборгованістю позитивно впливає на ліквідність, і, відповідно також на ефективність використання капіталу комунального підприємства в цілому.

Таким чином, основними заходами підвищення ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал» є підвищення якості управління дебіторською заборгованістю та модернізація мереж з водопостачання та водовідведення.

ВИСНОВКИ

Основною метою формування необхідного обсягу капіталу є задоволення потреби в активах для забезпечення безперервності діяльності і оптимізації його структури з позиції забезпечення стійкого фінансового стану. Потреба в капіталі являє собою його грошовий еквівалент для створення і підтримки виробничо-технічної бази підприємства, достатнього запасу оборотних активів на початковій стадії діяльності підприємства і при подальшому його розвитку.

Капітал підприємства формується за рахунок власних та позикових джерел. На початку створення компанії основним джерелом є статутний зареєстрований капітал. Далі впродовж функціонування капітал підприємства поповнюється за рахунок нерозподіленого прибутку (за умови прибуткової діяльності), резервного капіталу, капіталу у дооцінках додаткового вкладеного капіталу. Власний капітал можуть зменшувати непокриті збитки, неоплачений та вилучений капітал. Щодо позикових джерел, то вони можуть бути довгостроковими та короткостроковими. До довгострокових позикових джерел, насамперед, відносять довгострокові кредити банків, цільове фінансування, залучення коштів внаслідок випуску облігацій. Позиковий короткостроковий капітал формується за рахунок короткострокових кредитів, кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, поточних зобов'язань за іншими розрахунками тощо.

Структура джерел формування капіталу підприємства знаходиться під дією різноманітних чинників мікро- та макросередовища, які необхідно враховувати, щоб захиститися від негативного впливу систематичних і специфічних ризиків для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Капітал у процесі свого кругообороту проходить три послідовних стадії та знаходиться у трьох формах: грошовій, виробничій, товарній. Однак

характер функціонування капіталу у різних сферах економіки накладає особливості на його кругооборот.

Капітал КП «Чернівціводоканал» щороку зростає як за рахунок власного так і позикового капіталу. У 2023 році порівняно з 2021 р. власний капітал комунального підприємства зріс на 42,59%. Позиковий капітал зріс на 223,49%. В структурі капіталу КП «Чернівціводоканал» у 2021-2023 рр. найбільша частка належить власним джерелам, але їх частка значно зменшилася у 2023 р.

Щодо власного капіталу, то можна спостерігати щорічне поповнення зареєстрованого (статутного) капіталу комунального підприємства. Поповнення статутного капіталу водоканалу відбувається за рахунок міського бюджету м. Чернівці. Це пояснюється тим, що щороку комунальне підприємство має значні збитки але його послуги є суспільно необхідними. Для уникнення ризику припинення діяльності та проблем із забезпеченням водопостачання та водовідведення для споживачів м. Чернівці міська рада фінансово підтримує дане підприємство. У КП «Чернівціводоканал» у останні два роки з'явилася така складова власного капіталу як внески до незареєстрованого статутного капіталу. Так, як власний капітал водоканалу щороку з'їдають непокріті збитки, для забезпечення основної операційної діяльності підприємству необхідно формувати значний обсяг інших джерел поповнення власного капіталу.

Найбільшу частку у власному капіталі займає зареєстрований капітал, у той же час є значна частка непокрітих збитків.

Аналіз позикового капіталу показав, що підприємство має довгостроковий кредит банку, обсяг якого значно зріс у 2023 р. У складі позикових джерел має місце також цільове фінансування, величина якого за три роки зменшилася на 580 тис. грн. Значна сума зобов'язань КП «Чернівціводоканал» це кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка значно зросла у 2023 р.

Водночас внаслідок поповнення власного капіталу та його значною часткою впродовж всього періоду дослідження у КП «Чернівціводоканал» значення власного оборотного капіталу є вищим ніж обсяг запасів. Тобто у комунального підприємства забезпечується абсолютна фінансова стійкість.

Відносні показники фінансової стійкості мають негативну тенденцію, але їх значення є все одно доволі високим, що засвідчує фінансову стійкість КП «Чернівціводоканал».

Комунальне підприємство здійснює фінансово-господарську діяльність, яка є важливою з точки зору життєзабезпечення м. Чернівці, володіючи значним обсягом активів, величина яких щороку збільшується. Прослідковуючи динаміку структури активів водоканалу, можна спостерігати, що специфіка його діяльності зумовлює значну частку необоротних активів для підтримання функціонування.

Основні засоби КП «Чернівціводоканал» займають найбільшу питому вагу серед необоротних активів. У 2021-2023 рр. їх вартість зросла на 17,6%. Підприємство володіє також нематеріальними активами та значним обсягом незавершених капітальних інвестицій.

Капітал КП «Чернівціводоканал» вкладається і в оборотні активи. Без їх необхідного обсягу неможливо забезпечення безперервності операційної діяльності водоканалу. Величина оборотних активів КП «Чернівціводоканал» за три роки зросла на 238,10%. Основною проблемою невчасного отримання повного обсягу коштів від реалізації продукції КП «Чернівціводоканал» є проблеми з розрахунками населення за надані послуги. У підприємства є значні залишки дебіторської заборгованості за товари, послуги, частка якої є найбільшою у загальній вартості оборотних активів.

Напрямки вкладання капіталу підприємства значною мірою визначають стан його ліквідності та платоспроможності. Баланс підприємства є неліквідним. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності в межах нормативного значення лише у 2021 р. – 0,23. У 2022-2023 рр. значення його

знаходяться на низькому рівні. Значення коефіцієнтів швидкої ліквідності та загального покриття характеризуються однаковою динамікою зміни.

Внаслідок високої собівартості та обмеження у визначенні ціни на послуги КП «Чернівціводоканал» щороку отримує негативний фінансовий результат. Можна спостерігати, що найбільший обсяг збитку підприємство отримало у 2021 р., найменший обсяг у 2023 р.

Оцінка ефективності формування та використання капіталу КП «Чернівціводоканал» продемонструвала такі моменти:

- збитковість діяльності внаслідок високої собівартості водопостачання та не покриття тарифами витрат на послуги підприємства.
- значний обсяг дебіторської та кредиторської заборгованості.
- низький рівень платоспроможності та ліквідності;
- щорічне поповнення власного капіталу за рахунок міського бюджету для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Одним із головних завдань підприємства у процесі його функціонування в сфері фінансів є забезпечення стійкого фінансового стану, ліквідності активів та платоспроможності. Підприємство є чутливим до фінансових ризиків, пов'язаних з несплатою споживачами вартості отриманих послуг. Основним джерелом забезпечення ліквідності є його оборотні активи, які забезпечують своєчасне виконання зобов'язань.

Основними факторами підвищення ефективності формування та використання капіталу водоканалу є покращення технічного рівня, удосконалення управління, зміна складу і структури виробництва, покращення якості ресурсів. Можна виділити ресурсний, організаційний та технічний напрямки підвищення ефективності операційного процесу.

У межах ресурсного напрямку передбачається оцінка ефективного використання фінансових, трудових та матеріальних ресурсів. Оцінка включає розгляд у динаміці рівня використання вкладеного капіталу: водопровідних мереж та каналізації, структуру собівартості послуг подачі водопостачання та водовідведення, для вивчення у ній часток амортизаційних відрахувань,

матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Також показники діяльності підприємства варто порівняти з аналогічними показниками водоканалів інших областей. Основними факторами прискорення оборотності капіталу є: застосування заходів з енергозбереження, вдосконалення матеріально-технічного забезпечення, зниження обсягів дебіторської заборгованості. Ефективність використання трудових ресурсів включає такі таких елементи: ступінь механізації та автоматизації праці; втрати робочого часу; система стимулювання персоналу; оптимальний склад працюючих.

Передбачені напрямки дозволять комунальному підприємству запровадити систему заходів, які забезпечать зростання ефективності формування та використання капіталу підприємства.

Організаційна складова передбачає пошук засобів підвищення ефективності процесу водопостачання та водовідведення, ефективності управління. Технічний напрямок має на меті вдосконалення технічної бази та вирішення організаційно-правових проблем.

Для КП «Чернівціводоканал» найбільш ефективним є технічний напрямок, який передбачатиме оновлення мереж та зміну організації виробництва.

Через низький обсяг фінансових ресурсів, відбувається відставання оновлення засобів та проблеми із експлуатацією і поточним ремонтом мереж. За цих умов першочерговим завданням є перехід до оптимального технічного стану КП «Чернівціводоканал». Модернізація водопровідних мереж передбачає залучення коштів. Але часті ремонти та усунення наслідків аварій витягують з комунального підприємства кошти у значних розмірах. Без модернізації обладнання ставатиме все гіршим, а витрати на його експлуатацію зростатимуть. Завдяки проведенню модернізації, зменшаться експлуатаційні витрати, що у кінцевому результаті зможе привести до зниження собівартості. Беручи до уваги об'єми робіт, підприємство взяло кредит під державні гарантії на реалізацію проекту «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці, Стадія 1», Черга 1. В рамках виконання цієї

черги будуть замінені аварійні ділянки магістральних водогонів загальною довжиною 5,86 км. На початку грудня 2023 р. було підписано Контракт між КП «Чернівціводоканал» та турецьким підрядником ФЕКА.

Додаткові грошові кошти для модернізації основних засобів можна залучити шляхом оптимізації дебіторської заборгованості. Ефективне управління дебіторською заборгованістю позитивно впливає на ліквідність, і, відповідно також на ефективність використання капіталу комунального підприємства в цілому.

Таким чином, основними заходами підвищення ефективності використання капіталу КП «Чернівціводоканал» є модернізація мереж з водопостачання та водовідведення та підвищення якості управління дебіторською заборгованістю.

Список використаних джерел

1. Алескерова Ю.В., Червань О.Г. Управління капіталом підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 33. С. 265—271. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/41.pdf
2. Байстрюченко Н.О. Вплив динаміки структури капіталу на фінансово-економічні результати діяльності підприємства: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Суми: СумДУ. 2010. 212 с.
3. Бережницька У.Б. Капітал: формування та використання : конспект лекцій. ІваноФранківськ : ІФНТУНГ. 2021. 92 с.
4. Беренда Н. І., Редзюк Т. Ю., Ворона К. В. Управління структурою капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 19. Ч. 1. С. 14–18.
5. Бланк И.А. Управление формированием капитала. Киев: "Ника Центр", 2000. 512 с.
6. Великий Ю. М., Тешева Л. В., Височін З. В. Управління оптимізацією структури капіталу підприємства. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 29. С. 68–72.
7. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
8. Глухова В. І., Гомулко Н. В. Комунальний кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку територіальних громад. Modern Economics. 2020. № 21. С. 19-25. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2020\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2020)-06).
9. Дмитрук В.О., Максимець Ю.В. Сутність категорії "капітал підприємства" відповідно до сучасних досліджень в цій сфері. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7919>
10. Домбровська С.О. Стратегічні орієнтири управління структурою капіталу підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2018. № 4. С. 113—119.
11. Дорош Н.І., Сніжко В.В. Облік власного капіталу в контексті національних

- та міжнародних стандартів. Молодий вчений, № 2(66) лютий, 2019 р.
12. Дробот Я.В., Туча В.О. Оптимізація структури капіталу промислового підприємства як чинник його ефективного функціонування. Економічний простір. 2019. № 150. С. 55—60.
  13. Жулин О. В., Зеленюк-Джунь Л. В. Управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств і перспективи їх розвитку. Бізнес-інформ, № 7, 2020. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform2020-7_0-pages-174_180.pdf.
  14. Катан Л.І. Фінансовий менеджмент: навч. посібник Суми: «Довкілля», 2009. 184 с.
  15. Капітал підприємства: формування і використання. Навчальний посібник / Г.О. Швиданенко, Н.В. Шевчук, Л.А. Петренко, А.М. Бортнік, Р.В. Корж. К.:КНЕУ, 2012. 376 с.
  16. Квасницька Р., Мрозовський Я. Критеріальні підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства. Modeling the development of the economic systems. 2021. № 2. С. 12—18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdes_2021_2_4
  17. Клименко С.О. Капітал як визначальний чинник ефективності діяльності підприємства Экономика и управление 2011. №2 с. 113-117.
  18. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. К.: ЦНЛ, 2006. 520 с.
  19. Кремень О. І., Колос, В. І., Дементович, Б. Р., Кремень, В. М. Оптимізація структури капіталу підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2022. №1. С. 190-200.
  20. Куц Л.Л. Капітал підприємства: формування та використання. Опорний конспект лекцій. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 114 с.
  21. Лаврик В.В. Фінансове забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад в умовах децентралізації: дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Сумський державний університет. Суми. 2021. 247 с.

22. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304с.
23. Магдалюк О. В. Визначення та вимірювання якості капіталу підприємства. Стратегія економічного розвитку України. 2018. Том 42. С. 217-226.
24. Макаренко Ю. П., Клименко Д. О. Формування оптимальної структури капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 45–49. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.1.45
25. Мельник О. В. Капіталізація підприємств: теорія та практика: монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С., 2020. 428 с.
26. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. №433. URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=382859&cat_id=293536
27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73
28. Рябикіна К.Г. Ефективність управління капіталом підприємств: монографія. Кривий Ріг : Видавництво «Діонат», 2019. 200 с.
29. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підручник. К.: КНЕУ, 2008. 536 с.
30. Полуянов В. П. Попович Н. С. Аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємств житлово-комунальної галузі України в сучасних умовах, URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/52193/27-Poluyanov.pdf?sequence=1>.
31. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 5. С. 53–58.
32. Селівестрова Л., Скрипник О. Фінансовий аналіз. навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2019 р. 274 с.

- 33.Слав'юк Р.А. Капітал підприємств і банків: теоретичні основи формування та управління: монографія. Київ: УБС НБУ, 2016. 330 с.
- 34.Сторожук Т.М., Малинич Н.В., Пастух Д.Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування. 2020. Вип. 5. С. 148—159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2020_5_16
- 35.Стецюк П.А. Економічна сутність фінансових ресурсів. Фінанси України. 2007. №1. С. 129–143.
- 36.Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. /за заг. ред. О. О. Терещенка. К. : КНЕУ, 2006. 312 с.
- 37.Фінансовий менеджмент: підручник / Під кер. А.М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2005. 536 с.
- 38.Чемчикаленко Р.А., Коваль Е.В. Особливості формування оптимальної структури капіталу підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 855—859.
- 39.Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управління капіталом підприємства: навч. посібник / ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2007. 440 с.
- 40.Щербань О.Д., Невдачина О.І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 3 (14). С. 284—289.
- 41.Югас Е.Ф., Олексик О.І. Економічна сутність та види капіталу підприємства Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2014 . Випуск 2(43). с.63-67.
- 42.Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : Монографія. Львів : Каменярь, 2006. 176 с.
- 43.Shevchuk N. V., Terentieva O. V., Klymenko S. M., Hmyria V. P. Management aspects of capitalization in modern conditions of enterprise activities. Bulletin of the National academy of sciences of the Republic of Kazakhstan. No 4. 2019. С.85 – 89.

АНОТАЦІЯ

Саган К. В. Джерела формування та напрями використання капіталу підприємства. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

В кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні та практичні аспекти джерел формування та напрямків використання капіталу підприємства. Розглянуто сутність капіталу підприємства, охарактеризовані джерела його формування та напрямки використання. Здійснено оцінку формування та використання капіталу КП «Чернівціводоканал» на основі річної фінансової звітності. Визначено напрями вдосконалення формування та використання КП «Чернівціводоканал».

Ключові слова: капітал підприємства, структура капіталу, джерела формування капіталу, оборотний капітал, основний капітал.

ABSTRACT

Sagan K Sources of formation and directions of use of enterprise capital. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The theoretical and practical aspects of the sources of formation and directions of use of the capital of the enterprise are revealed in the qualification work. The essence of the enterprise's capital is considered, the sources of its formation and directions of use are characterized. An assessment of the formation and use of the capital of the utility company «Chernivtsivodokanal» was carried out on the basis of the annual financial statements. Areas of improvement in the formation and use of UC «Chernivtsivodokanal» have been determined.

Keywords: enterprise capital, capital structure, sources of capital formation, working capital, fixed capital.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ К. В. Саган